

SECUNDAIRE GENEALOGISCHE
BRONNEN AANWEZIG IN HET
STADSARCHIEF 'S-HERTOGENBOSCH

HANDLEIDING EN OVERZICHT

INHOUDSOPGAVE

Inhoud

SECUNDAIRE GENEALOGISCHE	1
BRONNEN AANWEZIG IN HET	1
INHOUDSOPGAVE	2
Woord vooraf	3
1. Algemeen	4
1.1 <i>Algemene genealogische gegevens</i>	4
1.2 <i>Notariële archieven</i>	5
2. Bevolking	6
2.1 <i>Poorters</i>	6
2.2 <i>Borg- en ontlastbrieven</i>	7
2.3 <i>Bewoningsregisters</i>	10
2.4 <i>Adresboeken, telefoonboeken, gouden gidsen</i>	11
2.5 <i>Notabelen/bestuurders</i>	12
2.6 <i>Criminelen</i>	13
2.7 <i>Overledenen</i>	15
2.8 <i>Vreemdelingen</i>	21
2.9 <i>Bosschenaren buiten de stad</i>	22
2.10 <i>Scholieren en studenten</i>	23
3. Huizen	25
3.1 <i>Algemeen</i>	25
3.2 <i>Transportakten</i>	25
3.3 <i>Boedelinventarissen</i>	27
3.4 <i>Verpondingen</i>	29
3.5 <i>Kadaster</i>	31
4. Ambacht/werk	34
4.1 <i>Ambachtsgilden</i>	34
4.2 <i>Schuttersgilden</i>	35
4.3 <i>Lijst van sollicitanten/gemeenteambtenaren</i>	36
5. Schutterij/militie	37
5.1 <i>Schutterij</i>	37
5.2 <i>Militie</i>	39
6. Armen- en ziekenzorg	41
6.1 <i>Algemeen</i>	41
6.2 <i>Negen blokken</i>	42
6.3 <i>Diaconie van de Hervormde kerk</i>	42
6.4 <i>Signalementen bedeeden en uittreksels gezinskaarten bedeeden Godshuizen</i>	42
6.5 <i>Engelen</i>	43
6.6 <i>Rosmalen</i>	43
6.7 <i>Leprosie Ter Bank bij Leuven</i>	43
6.8 <i>Weeshuizen</i>	44
6.9 <i>Momboirboeken/weeskinderen/voogdij</i>	46
6.10 <i>Patiëntenregisters</i>	48

Woord vooraf

Voor stamboomonderzoek zijn er als het ware twee soorten bronnen: de primaire en de secundaire genealogische bronnen. De primaire bronnen zijn de voor de hand liggende registers van de burgerlijke stand, het bevolkingsregister, de gezinskaarten en de DTB-registers. Dit zijn de bronnen die een stamboomonderzoeker automatisch raadpleegt tijdens zijn of haar onderzoek. Daarnaast zijn er echter ook nog minder bekende bronnen.

Dit overzicht wil deze “verborgen” bronnen meer onder de aandacht brengen van bezoekers van het Stadsarchief 's-Hertogenbosch. Een aantal bronnen is bekend zoals de notariële akten en het kadaster. Maar wist u bijvoorbeeld dat het archief van het Burgerweeshuis dossiers bevat over kinderen die bij families in de leer werden gedaan? Of dat het bekende bevolkingsregister uit de negentiende en de twintigste eeuw in de zeventiende en achttiende eeuw al “voorlopers” had in de vorm van “blokboeken” en “tauxen op de huishuren”? Zo zijn er nog andere verborgen schatten die de moeite van het bestuderen meer dan waard zijn.

Dit overzicht behandelt systematisch de verschillende bronnen. Wat zijn de mogelijkheden en de onmogelijkheden? Is er een index aanwezig? Moet het origineel uit het depot worden aangevraagd of is er een fotokopie in de studiezaal beschikbaar? Allemaal vragen waarop dit overzicht een antwoord wil geven. Bovendien zullen niet alleen bronnen aan bod komen, maar ook belangrijke publicaties. Het overzicht bespreekt niet alleen bronnen van 's-Hertogenbosch, maar ook bronnen van Engelen, Empel en Meerwijk, Bokhoven, Rosmalen en Nuland.

1. Algemeen

1.1 Algemene genealogische gegevens

In de collectie van R.A. van Zuylen (oorspronkelijk een onderdeel van de Collectie van het Provinciaal Genootschap) zitten drie registers met genealogische aantekeningen (inventarisnummer 419A) over vooral 'voornamen' families. R.A. van Zuylen heeft deze aantekeningen gemaakt uit akten van het rechterlijk archief en het notarieel archief van 's-Hertogenbosch over de periode 1400-1800. De registers hebben een alfabetische klapper op achternaam. Deze klapper is ook door Van Zuylen gemaakt.

P.C. Bloys van Treslong Prins heeft een overzicht gemaakt van genealogische en heraldisch gegevens in en uit de kerken in Noord-Brabant. Denk aan teksten op graftombes, op grafstenen enzovoort. De beschrijvingen zijn alfabetisch op plaatsnaam ingedeeld, maar deel 2 bevat een index op familienamen. De volledige titelbeschrijving luidt: Mr. P.C. Bloys van Treslong Prins, *Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Noord-Brabant* (Utrecht 1924) (aanvraagnummer GHZ19)

1.2 Notariële archieven

Het stadsarchief bewaard archieven van notarissen met standplaats 's-Hertogenbosch (1538-1925, archiefnummer 72) en Rosmalen (1651-1901, archiefnummer 467)

Notariële archieven zijn waardevol. Wanneer mensen in de privésfeer iets officieel wilden vastleggen gingen ze naar een notaris. Denk aan testamenten en huwelijkse voorwaarden. Maar ook de aan- en verkoop van roerende en onroerende goederen konden bij een notaris officieel worden vastgelegd.

Nadeel is dat deze archieven minder goed toegankelijk zijn. Er is wel een inventaris van de archieven. Weet u niet welke notaris de akten heeft gemaakt moet u alle notarissen na lopen. Uitzondering op deze regel vormen de testamenten. Deze hebben een alfabetische index op persoonsnaam. Deze index is op microfiche in de studiezaal beschikbaar en gaat over de periode 1580-1842. Deze index verwijst naar het inventarisnummer wat u daarna als origineel aanvraagt. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Zoekt u andere akten als testamenten dan gaat u als volgt te werk. Met de inventaris bepaalt u welke notarissen in de periode die voor u van belang is archief hebben nagelaten. Als er eigentijdse indexen of repertoires aanwezig zijn staat dit in de inventaris. Deze indexen verwijzen naar data waarop akten zijn gemaakt. Met deze gegevens vraagt u daarna de originele akten aan. Het bijhouden van deze repertoires is pas in 1811 door de invoering van de Franse wetgeving verplicht geworden. Daarvoor deden de notarissen dit vrijwillig.

Raadpleeg voor biografische gegevens over de notarissen zelf het proefschrift van dr. A. van den Bichelaer, *Het notariaat in stad en meierij van 's-Hertogenbosch tijdens de late middeleeuwen (1306-1531) Een prosopografisch, diplomatisch en rechtshistorisch onderzoek* (Amsterdam 1998). Bijlage I bevat biografische informatie over notarissen tussen 1306 en 1531 in de Meierij werkzaam. (aanvraagnummer H 932/1-2)

Raadpleeg voor meer informatie over notariële akten in de zeventiende en achttiende eeuw Dr. A.F.I. Gehlen, *Notariële akten uit de 17^e en 18^e eeuw Handleiding voor gebruikers* (Zutphen 1986) (aanvraagnummer Arch 202)

2. Bevolking

2.1 Poorters

Het bestuur van de stad hield Poorterboeken bij: wie mag zich een 'poorter' van de stad noemen. Een poorter had niet alleen rechten, maar ook plichten. Poorters hadden recht op een verblijf in de stad en konden delen in de voorrechten van de stad. Bijvoorbeeld vrijstelling van het betalen van tolgelden of de mogelijkheid om lid te worden van een ambachtsgilde. Poorters konden alleen worden berecht door de stadsrechtbank. Plichten waren bijvoorbeeld het betalen van de stadsbelastingen en het ook daadwerkelijk wonen in de stad. Gelet op deze voorrechten is wel duidelijk dat niet iedereen poorter kon worden. Je moest een ambacht uitoefenen en financieel onafhankelijk zijn. Andere manieren om poorter te worden waren: geboren zijn uit poorters, huwelijk met een poorter of poorteres of het kopen van het poorterschap.

De namen van nieuwe poorters schreef men in poorterboeken met, over het algemeen, de volgende gegevens: familienaam of patroniem van de nieuwe poorter, herkomst (geboorteplaats en/of vorige woonplaats) en beroep. Ook staan de namen erin van de personen die borg stonden voor de nieuwe poorter.

Er zijn drie poorterboeken bewaard gebleven in het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 1), over de periode 1470-1588, 1604-1742 en 1742-1808. De ontbrekende periode, 1589-1603, wordt in de index aangevuld met gegevens over de poorters uit de stadsrekeningen en stadsresoluties. De poorterboeken staan op microfiches in de studiezaal. Er zijn indices op achternaam/patroniem gemaakt. Dit kaartsysteem staat in de studiezaal.

2.2 Borg- en ontlastbrieven

Ontlastbrieven (of een verklaring van schuldeloosheid) van ingekomen personen zijn belangrijk wanneer iemand vanuit een andere plaats naar bijvoorbeeld 's-Hertogenbosch verhuist. Om te voorkomen dat zich binnen de stad te veel mensen vestigden met een onzekere financiële basis moest een nieuwe inwoner een bewijs van financiële draagkracht afgeven. Dit bewijs werd afgegeven in de vorige woonplaats. Het kerk- of armbestuur verklaarde dat de desbetreffende persoon geen beroep zou doen op de voorzieningen voor minderbedeelden in zijn of haar nieuwe woonplaats. Mocht hij of zij dat wel doen dan stelde dit bestuur zich garant voor het onderhoud van de betrokkene. Op deze manier hoopten de plaatselijke besturen de toestroom van economisch, lees: arme migranten te beperken. In de ontlastbrieven staan de volgende gegevens: naam en plaats van de instantie van afgifte, de naam en hoedanigheid van de betrokkene, soms de leeftijd en de plaats van toekomstige vestiging. Wanneer de betrokkene vertrok uit de plaats kreeg hij of zij de borgbrief mee voor de volgende plaats van vestiging. Deze stukken worden ook wel "akten van indemniteit" genoemd.

Bokhoven

Archief van het dorpsbestuur en de schepenbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven, 1587-1811, inv.nrs. 837-848: minuten van attestaties ten behoeve van derden. Zie de inventaris voor een beschrijving van de stukken. Hierin staat ook een uitgebreide index op persoonsnamen (archieffnummer 18) De stukken moeten aangevraagd worden uit het depot. In de studiezaal staat een index op microfiches.) De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Empel

Archief van de schepenbank van Empel, 1607-1811: in sommige protocollen zijn borg- en ontlastbrieven en paspoorten opgenomen over de periode 1708-1807 (archieffnummer 16) De stukken moeten aangevraagd worden uit het depot. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Engelen

Archief van de voormalige gemeente Engelen tot aan de samenvoeging met de gemeente Vlijmen, 1576-1810, inv.nrs. 1141-1142: borgbrieven verleend aan inwoners van Engelen bij hun vertrek, 1797-1805 en borgbrieven meegebracht door personen bij hun vestiging in Engelen, 1717-1797 (met hiaten) Zie de inventaris voor een beschrijving van de stukken (archieffnummer 10) De stukken moeten aangevraagd worden uit het depot. De brieven staan op naam van de betrokkene in de inventaris. Archief van de schepenbank van Engelen, 1582-1811: sommige protocollen bevatten ook borgbrieven over de periode 1789-1794 (archieffnummer 17) De stukken moeten aangevraagd worden uit het depot. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

's-Hertogenbosch

De genoemde indexen op verschillende borg- en ontlastbrieven staan ook op www.bossche-encyclopedie.nl

In het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 1) zitten verschillende inventarisnummers over borg- en ontlastbrieven. Inv.nr 3273 bevat ontlast en borgbrieven ingediend om poorterschap of toelating tot inwoning te verkrijgen, (1760) 1770-1810. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index op achternaam verwijst naar een eigentijds nummer van de borgbrief.

Het nummer van de borgbrief schrijft u op het aanvraagbriefje, samen met het inventarisnummer (3273) van het boek waarin de borgbrief staat.

Afdeling VIII.B bevat diverse stukken met betrekking tot het afgeven van paspoorten. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris.

In het notariële archief van 's-Hertogenbosch zitten ook borgbrieven. In de studiezaal staat een index op borgbrieven van ingekomen personen, 1755-1810. De index is alfabetisch op naam van de borgsteller. Achteraan staat een index op naam van degene voor wie men borg stond. De brieven zelf vraagt u aan uit het notariële archief (archieffnummer 72) Hiervoor vult u op het aanvraagbriefje het inventarisnummer in, bijvoorbeeld N 3761.

In het zogenaamde Bosch' Protocol (onderdeel van het Oud-Rechterlijk Archief, archieffnummer 14) zitten diverse soorten borgbrieven met verschillende indices op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Een index op borgbrieven van uitgaande personen, 1689-1809. De index is alfabetisch op naam van degene voor wie borg werd gestaan. De borgbrieven zelf zijn in het Bosch' Protocol ingeschreven. Dit protocol is digitaal beschikbaar. Via de index komt u bij het goede inventarisnummer, bijvoorbeeld R 1768.

Een index op de borgbrieven afgegeven met betrekking tot opsluiting 1764-1807. Een opsluiting ofwel 'confinement' is het opnemen van een geestesgestoorde in een inrichting voor dergelijke patiënten.

Voor de opname in een krankzinnigengesticht/psychiatrisch ziekenhuis is toestemming van de rechtbank/schepenen nodig. Deze verpleging was niet gratis. Vandaar dat borg gestaan moest worden voor een dergelijke opname. De stad moest voor de onkosten van de opname garant staan. De index is op naam van de borgsteller en verwijst naar inventarisnummers van zogenaamde Bosch' Protocol (onderdeel van het Oud-Rechterlijk Archief) Dit protocol is digitaal beschikbaar. Het gaat niet alleen om personen die opgenomen worden in de Reinier van Arkel te 's-Hertogenbosch, maar ook in andere instellingen, tot in Luik toe. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Een index op afgegeven reispassen, (1769) 1796-1805. Voor reizen moest vanaf de Bataafs-Franse periode een reispass worden aangevraagd bij het bestuur van de stad. De index is op achternaam van de aanvrager. Bij de aanvraag is niet alleen de naam, maar ook leeftijd, lengte en een beschrijving van het uiterlijk van de aanvrager. Vaak is ook de reisbestemming ingevuld. De index verwijst naar inventarisnummers van het zogenaamd Bosch' Protocol (onderdeel van het Oud-Rechterlijk Archief) wat digitaal beschikbaar is. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

In de archieven van de Godshuizen zitten ook borgbrieven. In de studiezaal staat een index op microfiches over de periode 1755-1810. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl Deze borgbrieven komen uit twee verschillende onderdelen van de Godshuizen, namelijk het Geefhuis (archieffnummer 392) en de Godshuizen zelf (archieffnummer 309) De Godshuizen zijn ontstaan in 1810 door een fusie van alle liefdadigheidsinstellingen in 's-Hertogenbosch. De brieven zijn door schepenen van verschillende plaatsen geschreven. De brieven moeten aangevraagd worden uit het depot.

Orthen

In het archief van de schaarmeesters zitten in inv.nr. 185 borgbrieven over de periode 1635-1805 (archieffnummer 12) De schaarmeesters van Orthen waren als het ware de schepenen. Ze hielden zich alleen bezig met financiële zaken. Andere zaken vielen onder de schepenen van 's-Hertogenbosch. In de studiezaal staat een index op microfiches over de periode 1681-1805: ingekomen borgbrieven, borgstellingen van ingekomen personen en in uitgaande borgbrieven. De brieven zelf moeten aangevraagd worden uit het depot.

Literatuur: J. van den Hurk, *Ingekomen borgbrieven te Orthen* in: Genealogisch tijdschrift voor Oost-Brabant 5 (1990) aflevering 1, blz. 9-11.

Rosmalen

In het oud-administratief archief van Rosmalen 1713-1810, (archieffnummer 473) zit een index op de borg- en ontlastbrieven. Deze index is zowel chronologisch als alfabetisch-lexicografisch op doop- en familienamen. De brieven zelf moeten aangevraagd worden uit het depot. In het archief van de schepenbank van Rosmalen 1580-1811 (archieffnummer 466) zitten in verschillende protocollen ook borg- en ontlastbrieven. Aan de hand van de beschrijvingen in de inventaris is niet op te maken in welke protocollen. Er is alleen maar bekend dat ze er zijn.

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, 1672-1810, zitten in inv.nrs. 40-67 borgbrieven over de periode 1701-1810. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Op de website van de heemkundewerkgroep Nuwelant www.nuwelant.nl staat informatie uit deze protocollen met verschillende akten. De protocollen zelf moeten aangevraagd worden uit het depot.

2.3 Bewoningsregisters

's-Hertogenbosch was een garnizoenstad. Dit betekent dat er voor genealogisch onderzoek belangrijke bronnen zijn overgebleven. Zo zijn er vanaf 1676 registers waarin per wijk, straat en eigenaar en bewoner staat hoeveel militairen (geen namen!) bij een ieder waren ingekwartierd. In deze registers zijn ook de beroepen van de bewoners aangegeven.

Vanaf circa 1746 kwam er een nieuwe vorm van belasting waarvan de zogenaamde 'barakken' (kazernes) werden betaald. Voortaan woonden militairen niet meer bij de bewoners, maar in deze barakken. De heffing van deze belasting kwam in registers: "Tauxen op bewoonders, beampten op kamers woonende en neeringh doende personen". Deze zogenaamde "blokboeken" werden bijgehouden van 1746 tot 1808.

De wijkmeesters hielden nog andere serie registers bij. Deze serie gaat over de periode 1775 tot circa 1785. De wijkmeesters hielden hierin bij per wijk, straat en huisnummer de eigenaar, de bewoner(s) en inwonenden met geboorteplaats en duur van het verblijf in 's-Hertogenbosch, het aantal huisgezinnen, de beroepen en eventueel steunverlenende instanties.

Indien u niet weet in welke straat de personen woonden waarnaar u op zoek bent, moet u alle boeken door nemen. Weet u wel in welke straat het gezin woonde dan kunt via oude kaarten de naam van het blok achterhalen en zo gericht zoeken. Maar de grenzen tussen de afzonderlijke blokken liepen dwars over de straten waardoor een "grensstraat" in twee blokken kan liggen.

De bovengenoemde registers zitten in het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch. Hieronder volgt een beknopte samenvatting van de beschrijvingen. Voor meer informatie raadpleeg de inventaris (archieffnummer 1) De stukken moeten aangevraagd worden uit het depot.

Inv.nrs. 3311-3319 bevatten lijsten opgemaakt door de blokmeesters van de blokken A-H waarin per blok en huisnummer een overzicht wordt gegeven van de bewoners, eigenaars, beroepen en eventueel kamerbewoners. Deze lijsten stammen uit 1742. Ieder blok heeft een eigen register. Index op www.stadsarchief.nl

Inv.nrs. 3320-3321 zijn registers waarin van de blokken A-H per wijk en huisnummer de bewoner ingeschreven staat. De registers zijn van circa 1745 en 1753. Index op www.stadsarchief.nl

Inv.nrs. 3322-3327 zijn leggers per wijk en huisnummer uit 1775 waarin eigenaars, bewoners, inwonenden of huurders, met geboorteplaats, duur van verblijf en middelen van bestaan werden geregistreerd. Het gaat om de wijken, C,E,G, H en J. Index op www.stadsarchief.nl

De inv.nrs. 3328-3339 zijn dezelfde leggers als bovengenoemde, maar dan over de periode 1775-1785 en van de wijken A-G en J. Index op www.stadsarchief.nl

De inv.nrs. 3339-3346 zijn dezelfde leggers als bovengenoemde, maar dan over de periode 1804-1809 en van de wijken A-E en G-J. Index op www.stadsarchief.nl

Inv.nr. 3347 bevat lijsten met namen van inwoners, tellingen van de wijken opgemaakt door de wijkmeesters, in 1781, 1782 en 1783. Geen index.

Inv.nrs. 3375-3391 zijn lijsten per wijk en huisnummer met de naam van de hoofdbewoner, het aantal leden van het gezin en de godsdienst over de periode 1805-1809. Geen index.

Inv.nr. 4149 zijn lijsten van bewoners per blok met soms een vermelding van ingekwartierde soldaten uit 1602. Geen index.

Inv.nrs. 4153-4168 bevatten lijsten van compagnieën van regimenten waarop per soldaat gespecificeerd is bij wie en waar hij is ondergebracht, wanneer in garnizoen gekomen en gebilleerd, opgesteld ten behoeve van logies en servitiegelden, 1673-1744. Met hiaten. Index op www.bossche-encyclopedie.nl

Inv.nrs. 4169-4207 zijn leggers waarin per blok, straat en huis is bijgehouden hoe de burgers belast werden met het onderbrengen van soldaten in de jaren 1676-1744. Geen index.

Inv.nr. 4217 is een register met uittreksels uit de leggers uit 1747 om de nog beschikbare plaatsen voor inkwartiering aan te geven. Geen index.

Inv.nr. 4218 bevat lijsten van bewoners van blokken en van de bij hen ingekwartierde militairen uit de achttiende eeuw. Geen index.

Inv.nrs. 4220-4233 zijn leggers waarin per blok en huisnummer de naam van de bewoner, het aantal ingekwartierde soldaten of officieren en de tijdsperiode zijn bijgehouden over de periode 1795-1813. Geen index.

Een bron die niet als eerst doel het registreren van de bevolking had, maar die wel interessante informatie bevat zijn de registers die ten behoeve van de zout- en zeepaccijns zijn aangelegd. Deze registers gaan over de periode 1715-1716 en staan in de inventaris van het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch onder de nummers 5219-5220. De lijsten geven per wijk een overzicht van de bewoners voor de pachter van de inning van het zeepgeld. Ze hebben de inventarisnummers 2834-2840 en gaan over de periode 1716-1725.

In het algemeen zijn de inventarisnummers van het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch die gaan over de inning van belastingen, accijnzen, penningen en personele quotisatie interessant voor stamboomonderzoek. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Een voorbeeld van een interessant register is het 'Pensioenboek', inventarisnummer 2697, waarin over de periode 1479-1728 (met grote hiaten na 1596) lijfrenten op de stad zijn opgetekend. Hiervan is geen index beschikbaar.

2.4 Adresboeken, telefoonboeken, gouden gidsen

In de studiezaal zijn op microfiches adresboeken beschikbaar over de periode 1865-1978 (met hiaten). Een adresboek is te beschouwen als een combinatie van een gouden gids, een telefoonboek en een gemeentegids. Het geeft een overzicht van de openbare instellingen, onderwijs, bedrijven enzovoort. Ook zitten er alfabetische overzichten van inwoners in met hun beroepen. Drie adresboeken zijn niet op microfiches beschikbaar. Deze kunnen uit de bibliotheek worden aangevraagd. Aanvraagnummer H1534, gevolgd door het jaartal: 1883-1884, 1900 (supplement) en 1906-1907. De informatie uit veel van deze adresboeken is verwerkt op www.bossche-encyclopedie.nl Het stadsarchief heeft telefoonboeken en gouden gidsen van het district Tilburg/'s-Hertogenbosch vanaf 1961. Deze moeten aangevraagd worden uit het depot.

2.5 Notabelen/bestuurders

2.5.1 Tot 1629

In het boek van B.C.M. Jacobs, *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629* staan lijsten per regeringsjaar met overzichten van de schepenen van de stad tot het jaar 1629. Deze lijsten zijn gebaseerd op het *Oorkondenboek van Noord-Brabant*. Deze namenlijst is op zijn beurt gebaseerd op een aantal bronnen, waaronder de schepenakten en de registers met 'Nomina Scabinorum' in het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 1, inventarisnummers 1261-1263). In het boek staan ook overzichten van hoog- en laagschouten van 's-Hertogenbosch. Het staat in de studiezaal. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Het proefschrift *Heren van de Raad. Bestuurlijke elite in de stedelijke samenleving, 1500-1580* van A.H. Schuttelaars bevat ook veel persoonsgegevens. (aanvraagnummer H928). R.A. van Zuylen heeft in 1865 een lijst gemaakt van de schepenen waarvan de zegels bewaard zijn gebleven: *Lijst der schepenen van de stad 's-Hertogenbosch benoemd van 1295 tot 1794* (aanvraagnummer H350). De wasafdrukken van de zegels moeten ook worden aangevraagd uit het depot.

2.5.2 1629-1998

Bij de her-inventarisatie van het oud-stadsarchief van 's-Hertogenbosch is een overzicht gemaakt van de schepenen van de stad in de periode 1629-1794 (archieffnummer 1). Dit overzicht staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Voor dezelfde periode is nuttig de *Naamlijst en wapenkaart der leden van de regering, de pensionarissen, griffiers en secretarissen van 's-Hertogenbosch*. Dit overzicht gaat over 1629-1863 en staat in de studiezaal.

In het oud-stadsarchief van 's-Hertogenbosch zitten in inventarisnummer 5348 lijsten van de honderd hoogst aangeslagenen in de stad, van fabrikanten in Tilburg en Geldrop en lijsten van notabelen. De stukken dateren van het einde van de 18^e en het begin van de 19^e eeuw.

In 1983 is een prosopografisch onderzoek naar regenten of het patriciaat van 's-Hertogenbosch in de periode 1710-1740 gedaan. Het werkstuk is in de bibliotheek aanwezig en bevat veel persoonsgegevens van leden van de stedelijke elite. Bijlage I bevat een lijst met genealogische gegevens van personen die tussen 1710 en 1740 schepenen of raad van 's-Hertogenbosch zijn geweest. (aanvraagnummer H359)

Er is een overzicht van de leden van de gemeenteraad, wethouders en burgemeesters vanaf 1808. Dit overzicht staat op www.stadsarchief.nl. Het bevat niet alleen een overzicht van de leden van de gemeenteraad, maar ook een kort overzicht van de structuur van de gemeentelijke organisatie vanaf 1808.

Er is ook een overzicht van de verkiezingsuitslagen vanaf 1919 voor de gemeenteraad, de provinciale staten, de Tweede Kamer, het Europees Parlement en de waterschappen. Dit overzicht staat ook op www.stadsarchief.nl

2.6 Criminelen

2.6.1 Dataschurk

De criminele procesdossiers zitten in het Oud-Rechterlijk Archief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 14) Over de periode 1550-1803 zijn circa 25 meter dossiers bewaard gebleven met de inventarisnummers 61-183.

Deze dossiers geven veel informatie over de misdaad en de zelfkant van de samenleving. Maar ook gunnen ze een blik in een pre-industriële stads- en plattelandssamenleving die totaal anders was dan onze samenleving.

Ieder dossier uit deze serie is door middel van "dataschurk" nader toegankelijk gemaakt. Deze index staat op www.stadsachief.nl en op computers in de studiezaal. U kunt diverse vragen aan het programma stellen, bijvoorbeeld naam, bijnaam, misdrijf, straf en geboorteplaats.

Twee opmerkingen. Niet alle dossiers zijn even uitgebreid bewaard gebleven: soms is slechts één vel papier bewaard gebleven, soms een uitgebreid dossier met getuigenverklaringen, verhoren enzovoort. Een dossier wat "volledig" bewaard is gebleven heeft natuurlijk meer informatie.

Tot slot dient niet vergeten te worden dat het bij de meeste dossiers de overheid is die aan het woord is. Zij beoordeelt en ondervraagt de verdachten, getuigen en overheidsdienaren.

Raadpleeg ook het informatieblad.

2.6.2 Criminele vonnissen 1676-1793

In het Oud-Rechterlijk archief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 14) zitten verschillende series vonnisboeken. Eén serie, de registers van criminele vonnissen 1675-1793, is in een database nader toegankelijk gemaakt. Deze index staat op de computers in de studiezaal onder de naam 'vonnissen (crimineel)'. U kunt in deze database onder andere zoeken op naam, voornaam, woonplaats van de dader, woonplaats van het slachtoffer, delict, medeplichtigen en straf. De originele vonnisboeken moeten aangevraagd worden uit het depot en hebben de inventarisnummers 39-44a.

2.6.3 Archief arme gevangenen

Het archief van de arme gevangenen is een fonds ter ondersteuning van de gevangenen op de Gevangenpoort (archieffnummer 89) Het fonds of Stichting der Arme Gevangenen op de Gevangenpoort was van oorsprong een particuliere instantie. Maar de invloed van de schepenen werd zo groot dat eigenlijk sprake was van een stedelijke instantie. Vooral vanaf de zeventiende eeuw verandert de stedelijke controle geleidelijk aan in een volledige zeggenschap. Op den duur komt het beheer geheel in handen van de provisor en van de magistraat. In 1657 kreeg de cipier van de gevangenpoort de opdracht om wekelijks aan de schepenen of provisor van de arme gevangenen (een schepen) een lijst met de namen van de gevangen te sturen. Behalve een opsomming van de gevangenen in de poort, moest ook worden aangegeven hoelang de desbetreffende personen al gevangen waren. Dit om de declaraties van de cipier te kunnen controleren.

Voor de opsluiting van criminele gevangenen waren er acht bedompte donkere hokken. Voor de civiele gevangenen en gegijzelden waren zes luchtige en gezonde vertrekken aanwezig.

Uit het archief zijn vooral de inventarisnummers 63 en 64 belangrijk. Dit zijn de lijsten van gevangenen die wekelijks aan het stadsbestuur toegezonden dienden te worden. De delen gaan over de periode 1749-1800. In de inventarisnummers 65-69 zitten stukken over de gedetineerden over de jaren 1751-1756. Deze stukken bevatten ook persoonsgegevens en kunnen voor genealogisch onderzoek van

belang zijn. Er is geen index. Wanneer echter via 'dataschurk' of de database met 'vonnissen' bekend is geworden dat iemand in een bepaald jaar in de Gevangenpoort verbleef is in de rekeningen van het desbetreffende jaar de persoon eenvoudig te achterhalen. De aantallen gevangenen per jaar waren niet zo hoog. In de rekeningen zijn veel meer persoonlijke gegevens over de gevangenen te vinden dan de naam doet vermoeden. Omdat de kosten voor de onvermogen gevangenen door het Fonds Arme Gevangenen verhaald werden op de plaats of het 'kwartier' (streek) waar ze vandaan kwamen (of waar ze waren gearresteerd indien het buiten de Meijerij was) werden alle kosten per gevangene bijgehouden en ook weer per gevangene met de desbetreffende autoriteit afgerekend. De rekeningen zitten in de inventarisnummers 107-145. De bijlagen bij de rekeningen (inv.nrs. 146-184) bevatten bijvoorbeeld rekeningen van de stadschirurgijn, van de apotheek, overzichten van de aan de gevangenen verstrekte kleding, klompen, hoeden, afrekeningen voor verwarming en verlichting van de ruimten waar de verhoren plaats vonden.

2.6.4 Beeldenstorm-troebelen

Uit 1991 komt de scriptie van Schuttelaars over de woelige periode 1566-1567 in 's-Hertogenbosch. In deze periode was er twee keer een beeldenstorm. De stad kwam openlijk in rebellie tegenover de hertog te staan. In de bijlagen bij de scriptie zijn onder andere overzichten opgenomen van de veroordeelden voor de troebelen, de beroepen en het geschatte vermogen van de veroordeelden. Voorbeelden van de persoonsgegevens die opgenomen kunnen zijn, zijn patroniem, achternaam, bijnaam, echtgeno(o)t(e), verwantschap, beroep, straat en datum vonnis. De scriptie heeft aanvraagnummer H251.

2.6.5 Criminelen in Bokhoven

In het archief van het dorpsbestuur en de schepensbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven, 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten zich archiefstukken over criminelen over 1620-1802. In de studiezaal is een index op microfiches. Maar deze index verwijst naar verouderde inventarisnummers. In de huidige inventaris is een concordans en een index op persoonsnamen opgenomen. De archiefstukken moeten aangevraagd worden uit het depot.

2.6.6 Akten van 'remissie' uit archief Rekenkamer van Brabant

Het Algemeen Rijksarchief te Brussel bewaard het archief van de Rekenkamer van Noord-Brabant met 'registers met afschriften van grossen van akten van onderscheidene aard' Het gaat vooral over gratieverleningen vanwege zware misdrijven en akten waarin kinderen die buiten een huwelijk verwekt waren alsnog werden gewettigd.

De registers bevatten verschillende soorten akten: gratieverleningen, (veelal wegens doodslag), wettigingen van zogenaamde bastaarden, vergunningen en regelingen met betrekking tot de stedelijke financiën.

De registers staan op microfiche in de studiezaal. Van de akten die gaan over het grondgebied van de huidige provincie Noord-Brabant zijn uittreksels gemaakt van akten over de periode 1499-1555.

Archiefnummer 265 bevat de inventaris van de schaduwarchieven met een uitgebreide inleiding en toelichting op deze akten. Achteraan staat een index op plaatsnaam.

2.7 Overledenen

2.7.1 Testamenten en erfdelingen

's-Hertogenbosch

De testamenten in het notariële archief van 's-Hertogenbosch hebben een index over de periode 1580-1842. Deze index is alfabetisch op achternaam en staat op microfiches in de studiezaal. De index verwijst naar het desbetreffende inventarisnummer wat u vervolgens aanvraagt (archieffnummer 72)

In het Oud-Rechterlijk Archief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 14) zitten zich minuten van akten van deling en van contracten over de periode 1467-1638. Deze archiefstukken zijn digitaal beschikbaar. Een index op achternaam staat op microfiches in de studiezaal.

In hetzelfde Oud-Rechterlijk Archief zitten ook andere akten op het gebied van de vrijwillige rechtspraak: erfdelingen en testamenten over de periode 1544-1792. In de studiezaal staat een index op microfiches. De akten zelf zijn digitaal beschikbaar.

Bokhoven

In het archief van het dorpsbestuur en de schepensbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven, 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten testamenten en codicillen over de periode 1553-1806. Zie de inventarisnummers 634-790. In de inventaris staan in de beschrijvingen de namen van de betrokken personen vermeld. Bovendien zit er in de inventaris een index op persoonsnamen. Tot slot is in de studiezaal een index beschikbaar. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl Deze verwijst echter naar verouderde inventarisnummers. De archiefstukken moeten aangevraagd worden uit het depot.

Empel

In het archief van de schepensbank van Empel, 1607-1811 (archieffnummer 9) zitten in verschillende protocollen testamenten over de periode 1688-1810. Een index op microfiches staat in de studiezaal. De protocollen moeten aangevraagd worden uit het depot.

In hetzelfde archief zitten ook aantekeningen over erfdelingen en erfscheidingen over de periode 1612-1811. Ook hiervan staat in de studiezaal een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Engelen

In het archief van de schepensbank van Engelen, 1582-1811 (archieffnummer 17) zitten in verschillende protocollen testamenten en erfdelingen over de periode 1650-1811. Een index op microfiches staat in de studiezaal. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De protocollen moeten aangevraagd worden uit het depot.

Rosmalen

In het archief van de schepensbank van Rosmalen, 1580-1811 (archieffnummer 466) zitten in verschillende protocollen testamenten over de periode 1669-1768, met hiaten. De protocollen moeten aangevraagd worden uit het depot.

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, 1672-1810, zitten in inv.nrs. 12 en 40-69 documenten over erfzaken over de periode 1701-1810. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Op de website van de heemkundewerkgroep Nuwelant www.nuwelant.nl staat informatie uit deze protocollen met verschillende akten. De protocollen zelf moeten aangevraagd worden uit het depot.

2.7.2 Begraafplaats Sint Jan

Sinds de verheffing van de Sint Jan tot parochiekerk van 's-Hertogenbosch worden op het kerkhof overledenen begraven. Het grootste kerkhof van de stad was echter alleen bedoeld voor de armere inwoners van de stad en voor militairen. De gewijde grond in de kathedraal was de laatste rustplaats voor de voorname gelovigen, vooral geestelijken.

In het middenschip werden leden van de lagere geestelijkheid en van de adel begraven, de kooromloop was gereserveerd voor de voornamere leden van de geestelijkheid, de kanunniken en de leden van de hogere adel. Het priesterkoor, tot slot, was voor prelaten, bisschoppen of kerkstichters. Het oudste bewaarde fragment van een grafzerk dateert uit 1376. Tot 12 juni 1804 werd in de kerk begraven. Tijdens de Franse tijd was het niet toegestaan om in kerken te begraven. Tussen 1813 en 1829 werd het oude gebruik weer tijdelijk toegestaan. Maar met ingang van 1 januari 1829 werd het voorgoed verboden om overledenen in kerken te begraven.

De graven en grafzerken in de kerk waren particulier eigendom. In de oude kohieren en leggers van de Sint Jan kan men regelmatig aantekeningen vinden over het overdragen van rechten op erfgenamen.

De grafzerken liggen niet meer direct boven de stoffelijke overschotten van degenen die zij volgens de opschriften zouden bedekken. Dit is een gevolg van de verschillende herstelwerkzaamheden die in de loop van de geschiedenis aan de vloer van de kerk zijn uitgevoerd.

Door het toegenomen kerkbezoek sletten de inscripties op de zerken. Omstreeks 1895 werd geconstateerd dat, als er niets zou gebeuren, binnen afzienbare tijd de opschriften niet meer te lezen zouden zijn. Daarom werd in 1895 de opdracht gegeven alle grafzerken en wapens na te tekenen zodat de opschriften voor het nageslacht bewaard zouden blijven. Deze tekeningen bevatten een schat aan gegevens voor mensen die zich bezig houden met stamboomonderzoek, heraldiek en beeldhouwkunst. Ze vormen ook de basis voor *De Grafzerken in de kathedrale Sint Janskerk van 's-Hertogenbosch* door dr. C. Smits ('s-Hertogenbosch 1912). Hierin staat niet alleen een overzicht van de grafzerken, maar ook van de wapen- en rouwborden. Het boek heeft ook een uitgebreide inleiding, bronnen- en literatuuroverzicht en een index. Het staat is op microfiche in de studiezaal.

In 2010 verscheen in vier delen *De grafzerken van de Sint-Jan te 's-Hertogenbosch*. Dit standaardwerk geeft een totaaloverzicht van de grafzerken, aangevuld met genealogische of biografische gegevens en andere relevante aspecten. De publicatie is in de studiezaal beschikbaar. Bij het boek hoort ook een uitgebreide website: www.grafzerkensintjan.nl

Het archief van de Sint Jan is in 2010 overgebracht naar het stadsarchief. Het archief is een onderdeel van de archieven van de binnenstadsparochie Sint Jan. De archieven zijn niet helemaal openbaar. Raadpleeg voor meer informatie de dienstdoende studiezaalmedewerker.

2.7.3 Joodse begraafplaatsen

's-Hertogenbosch heeft geen aparte joodse begraafplaats. Een deel van de joodse overledenen werd begraven op de hervormde of de katholieke begraafplaatsen. Wanneer het echter maar enigszins mogelijk was, werden de overledenen gebracht naar een van de kleine joodse begraafplaatsen in Brabant, bijvoorbeeld Besoijen. Meer joden uit 's-Hertogenbosch liggen echter begraven op de joodse begraafplaats te Vught. Raadpleeg voor meer informatie en een volledig fotooverzicht van de joodse begraafplaatsen in Noord-Brabant: J. Bader, *Verborgen in Brabantse bodem Joodse begraafplaatsen in Noord-Brabant* (Tilburg 2002) Aanvraagnummer B589.

2.7.4 Bidprentjes, necrologia en portretten

Bidprentjes en portretten kunnen een belangrijke bron zijn voor meer informatie over een persoon. Denk bij de teksten op bidprentje aan de zegswijze “over de doden niets dan goeds”. Ook zijn de vermelde data niet altijd even betrouwbaar.

De portretten-collectie bestaat niet alleen uit gefotografeerde portretten, maar ook uit fotokopieën of foto's van portretten van belangrijke personen op schilderijen, gravures of in boeken.

De portretten zijn op foto's afgedrukt en alfabetisch op achternaam opgeborgen. Deze moeten uit het depot worden aangevraagd.

De bidprentjes zijn via www.stadsarchief nader toegankelijk gemaakt. De originele bidprentjes moeten uit het depot worden aangevraagd.

In de knipselverzameling bevinden zich knipsels met personalia en biografieën, alfabetisch op achternaam geordend. Hierin zitten veel 'in memoria'. De knipselverzameling is opgenomen in de bibliotheekcatalogus. Als een apart bestand is een alfabetisch overzicht van deze rubriek 'personalia' opgenomen.

2.7.5 Memories van Successie

Op 27 december 1817 werd de “Wet tot het heffen eener belasting onder den naam regt van successie” van kracht: erfgenamen moesten belasting betalen over de erfenis. Voor het innen deze belasting kwamen er regionale kantoren met vaak meerdere gemeenten. Zie voor een overzicht van de indeling van de provincie Noord-Brabant W.G.M. van der Heijden, *Noord-Brabant in de negentiende eeuw. Een institutionele handleiding* ('s-Hertogenbosch 1993) bladzijde 91-97. Dit boek staat in de studiezaal.

Na het overlijden maakte dit kantoor een memorie van successie. Hiermee bepaalde het kantoor of en hoeveel belasting de erfgenamen moesten betalen.

Een memorie bevat de volgende gegevens: naam van de overledene, zijn/haar overlijdensdatum, plaats van overlijden, overzicht van het bezit aan onroerend goed (met kadastrale gegevens), na(a)m(en) van de erfgena(a)m(en), woonplaats van de erfgena(a)m(en), datum van het testament en naam van de notaris bij wie het testament is opgemaakt.

Is er geen memorie opgemaakt? Dan werd er vererfd in de rechte lijn of er was een sado van minder dan 300 gulden.

De memories van successie 1817-1927 zijn op microfiches in de studiezaal beschikbaar. Een index tot 1902 staat op www.bhic.nl

2.7.6 Collaterale successie, niet 's-Hertogenbosch

Collaterale successie: erfopvolging in de zijlijn.

Bokhoven

In het archief van het dorpsbestuur en de schepensbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven, 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten in verschillende protocollen documenten over collaterale successie. De gegevens gaan over de periode 1790-1808. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl Deze index verwijst naar verouderde inventarisnummers. In de concordans in de inventaris zoekt u de huidige inventarisnummers op. De protocollen moeten uit het depot worden aangevraagd.

Empel

In het archief van de schepensbank van Empel, 1607-1811 (archieffnummer 16) zitten zich in verschillende protocollen documenten over collaterale successie over de periode 1668-1810. In de studiezaal staat een index op microfiches. De protocollen moeten uit het depot worden aangevraagd. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl

Engelen

In het archief van de schepensbank van Engelen, 1582-1811 (archieffnummer 17) zitten in verschillende protocollen documenten over collaterale successie over de periode 1791-1792. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De protocollen moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het archief van de schepenbank van Rosmalen, 1580-1811 (archieffnummer 466) zitten in verschillende protocollen documenten over collaterale successie over de periode 1685-1810. Het gaat om de inventarisnummers 46-59. De protocollen moeten uit het depot worden aangevraagd,

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, 1672-1810, zitten in de inventarisnummers 99-106 documenten over collaterale successie. Ze gaan over de periode 1697-1811. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Op www.nuwelant.nl staan beschrijvingen van de protocollen. De protocollen moeten uit het depot worden aangevraagd.

2.8 Vreemdelingen

In de inventaris van het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 1) zitten registers waarin werd bijgehouden welke vreemdelingen binnen de stad verbleven of via welke poorten van de stad ze binnenkwamen. Deze registratie werd bijgehouden als gevolg van een resolutie van de schepenen van 10 september 1766. De boeken gaan over de periode 1766-1793 (met hiaten), en zijn opgenomen onder de inventarisnummers 3353-3369. In ieder deel werd chronologisch bijgehouden wie vanuit welke stad 's-Hertogenbosch binnenkwam, welk beroep de persoon beoefende en in welk logement hij of zij verbleef. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie (toegangsnummer 1) De registers hebben de inventarisnummers 3353-3360. Ze moeten uit het depot worden aangevraagd.

2.9 Bosschenaren buiten de stad

In de studiezaal is een kaartenbak met gegevens van Bosschenaren buiten de stad 's-Hertogenbosch. Het gaat om vermeldingen van geboren Bosschenaren in een aantal bronnen die deels niet in het stadsarchief zijn. Denk aan: De Brabantse Leeuw (BL), de Nederlandse Leeuw (NL), het Album Promotorum van Harderwijk, het Album Promotorum van Utrecht (APU), het Album Studentorum van Utrecht (ASU), het Archief voor Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland (AKKN), het Genealogische Tijdschrift voor Midden en West-Brabant (GenTvoorMenWBR) en de Antwerpse Poorterboeken. De afkortingen zoals die tussen haakjes vermeld staan worden gebruikt op de kaarten.

De kaarten in de bak zijn alfabetisch op achternaam.

Het willekeurig samengestelde documentatiebestand wordt al lang niet meer bijgehouden, maar kan toch nog nuttige informatie geven over Bosschenaren die elders gewoond, gewerkt of gestudeerd hebben.

2.10 Scholieren en studenten

2.10.1 Latijnse school

In een charter van 30 maart 1274 wordt voor de eerste keer een “scolae de Buscho” genoemd. De poorter Willem van Gent bepaalde dat de rector van de school een aantal Leuvense ponden kreeg als zijn scholieren tijdens het jaargetijde na de dood van Willem van Gent zouden zingen. Dit betekent dat er in 1274 al een parochieschool was waar jongens Latijn kregen. De geschiedenis van de school hangt nauw samen met die van de Sint Jan. Daarom wordt als beginjaar van de school 1222 aangehouden. In 1996 bestond de school 725 jaar. Er kwam een jubileumboek van de Bossche Latijnsche school die in 1848 werd omgezet in een Stedelijk Gymnasium. *Scolae de Buscho 1274 – 1999 Fragmenten uit de historie van de Latijnse School van 's-Hertogenbosch ter gelegenheid van het 725-jarig bestaan.* (Vlijmen 1999) Belangrijk zijn onder andere de uitgebreide namenlijsten van leerlingen, docenten, rectoren en onderwijsondersteunend personeel over de gehele periode, te weten 1274 – 1999. De lijsten zijn onder andere samengesteld uit het Album Studiosorum aangevuld met gegevens uit de DTB-collectie, en uit literatuuronderzoek. De lijsten zijn alfabetisch op achternaam gerangschikt. Aanvraagnummer H953. In dit boek staan ook verwijzingen naar andere literatuur over de Latijnse school in 's-Hertogenbosch.

Bij het stadsarchief worden verschillende archieven bewaard over de Latijnse School en het stedelijk Gymnasium. Archiefnummers 58-61. Raadpleeg het archievenoverzicht en de inventarissen voor meer informatie. De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

2.10.2 HBS-Lyceum

In 's-Hertogenbosch waren twee scholen voor HBS-onderwijs: de Rijks-HBS en het Sint Janslyceum.

De Rijks-HBS is in 1867 gesticht. Het eerste jaar duurt de opleiding drie jaar; met ingang van het schooljaar 1868/1869 wordt het een volwaardige vijfjarige opleiding. Vanaf het schooljaar 1900/1901 worden ook meisjes toegelaten. In 1867 start de school in een aantal lokalen van de Papenhulst. In 1905 verhuist de school naar het gebouw aan de Hekellaan. Na ruim 75 jaar, in 1978, betreft het Ordynencollege, zoals de HBS inmiddels heet na een fusie, een nieuw gebouw aan de Kooikersweg met het Stedelijk Gymnasium en de voormalige Nutsmavo. Tegenwoordig is de naam Jeroen Bosch'College. Het archief van de Rijks-HBS wordt bij het stadsarchief bewaard en gaat over de periode 1867-1968 (archiefnummer 462). In dit archief zitten verschillende documenten over de registratie van leraren (1867-1961) en leerlingen (1867-1974) Zie voor meer informatie de inventaris. In de bibliotheek zitten onder andere: *Gedenkboek ter gelegenheid van het 125-jarig jubileum van het Ordynen College te 's-Hertogenbosch, voorheen Rijks Hoogere Burgerschool en Middelbare School voor meisjes daarna Rijksscholengemeenschap* (aanvraagnummer H670 *De Rijks Hoogere Burgerschool te 's-Hertogenbosch gedurende de eerste 25 jaren van haar bestaan, 1867-1892* (aanvraagnummer HD 908)

In 1918 wordt het Sint Jans-lyceum gesticht, de eerste katholieke middelbare school in de stad voor jongens. Voor meisjes werd het Sint Maria-lyceum opgericht. De dagelijkse gang van zaken op beide scholen zou strikt gescheiden zijn, maar er was wel één rector. Hoewel beide scholen in hetzelfde gebouw (de oude drukkerij van Teulings, Achter de Eksters) zaten werden de jongens en meisjes strikt gescheiden: de jongens kwamen naar school via Achter de Mollen, de meisjes tien minuten later via Achter de Eksters. Al snel is door de groei van het aantal leerlingen het gebouw te klein: in 1922 verhuist de school naar het voormalige Paleis van Justitie in de Hinthamerstraat. De plechtige inzegening en overdracht gebeurd op 26 november 1923. Dertig jaar later waren de gebouwen in de binnenstad te klein geworden. In de kerstvakantie 1962-1963 verhuist de school naar de nieuwbouw

aan het Sweelinckplein (in die tijd het grootste en duurste schoolgebouw van Nederland) Toch ontstaan al snel weer huisvestingsproblemen. Hierdoor komen de plannen voor verzelfstandiging van het meisjeslyceum in een stroomversnelling: in 1971 fuseerde het Marialyceum met de Ignatiusmavo tot het Jeroen Bosch-college en het Sint-Janslyceum met de Heilig Hartmavo. Het archief van het Sint Jans-lyceum is nog bij de school zelf. Voor meer informatie over het archief en het krijgen van informatie uit het archief, over bijvoorbeeld leerlingen, personeel of notulen van het bestuur, kan contact worden opgenomen met dhr. Van 't Klooster, telefoonnummer 073-6125181. Het adres is Sweelinckplein 3, 5216 EG 's-Hertogenbosch. In de bibliotheek zit een gedenkboek, *Sint Janslyceum 75 jaar, 1918-1993* (aanvraagnummer H691)

2.10.3 Studenten

In 1979 verscheen een door H. Bots, I. Matthey en M. Meyer geschreven inventarisatie van de Noordbrabantse academici over de periode 1550–1750. Uitgangspunt voor het onderzoek waren zowel gedrukte als ongedrukte inschrijfregisters, uittreksels daaruit en promotielijsten van de universiteiten bezocht door Brabanders. De katholieke Brabanders bezochten vooral de universiteiten van Leuven en Keulen, protestanten gingen vooral naar Heidelberg en Leiden. Resultaat van het grootschalige onderzoek is een overzicht van de herkomst en loopbaan van een groot deel van de Noord-Brabantse academici en een uitgebreide namenlijst. (aanvraagnummer B264)
Gebruik voor de periode na 1750 A.R.M. Mommers, *Brabant van generaliteitsland tot gewest*. (aanvraagnummer B10)

3. Huizen

3.1. Algemeen

Voor het onderzoek naar de geschiedenis van huizen zijn er verschillende soorten bronnen al naar gelang het onderzoek. Gaat het onderzoek over de geschiedenis van het pand zelf of over de bewoners van het pand?

Een belangrijk werk voor beide soorten onderzoek: A.F.O. van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars of bewoners in vroegere eeuwen. Aantekeningen uit de Bossche schepenprotocollen, lopende van 1500-1810*. De uitgebreide titel geeft direct de beperking van het werk aan. Het gaat vooral om "voornamen" panden, lees panden van rijke inwoners van de stad, en het is gebaseerd op een bron tot het jaar 1800. Toch is het een zeer nuttig boek, vooral door de uitgebreide index in deel III. Dit boek staat in de studiezaal. Het boek is ook gebruikt voor www.bossche-encyclopedie.nl

Bronnen voor vooral de zestiende eeuw zijn: de lijsten van erfdelingen en momboirboeken in het rechterlijk archief en de testamenten in het notarieel archief. Hierop zijn indexen gemaakt. Zie de desbetreffende hoofdstukken. In de stadsrekeningen is vanaf het jaar 1548/1549 een apart hoofdstuk gewijd aan de veertigste, later de zestigste penning. In dezelfde stadsrekeningen wordt vanaf 1505 een apart hoofdstuk gewijd aan de aan de stad verschuldigde belasting op vererving in de zijlinie. Een index staat op www.bossche-encyclopedie.nl Een andere belasting op erfenissen zijn de memories van de collaterale succesie (Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch, archiefnummer 1 inventarisnummer 5199) In het archief van de Raad en Rentmeester Generaal der Domeinen zitten verschillende cijnsboeken. Deze boeken staan in de studiezaal op microfiches. Zie archiefnummer 265 voor overzichten van deze schaduwarchieven. Hierin zit ook een beschrijving van de microfiches van het hertogelijke cijnsboek van de stad 's-Hertogenbosch uit het jaar 1520 zoals zich in het Algemeen Rijksarchief te Brussel zit. Tot slot nog nuttige literatuur:

B. Blondé, *De sociale structuren en economische dynamiek van 's-Hertogenbosch 1500-1550* (H545)

J. Cuvelier, *Les dénombrements de foyers en Brabant (XIV – XVI Siècle)* (aanvraagnummer B16)

G.J. van Gorp, *Migranten tussen uitwijking en reductie, 's-Hertogenbosch 1579-1629* (aanvraagnummer H819)

L.J.A. van de Laar, 'Schatting van het aantal inwoners van 's-Hertogenbosch in de zestiende eeuw' in *Varia Historica Brabantica III* (aanvraagnummer B96 III)

L.J.A. van de Laar, 'De bevolking van 's-Hertogenbosch ca. 1550 – een demografische en economische verkenning' in: *Varia Historica Brabantica VIII* (aanvraagnummer B96 VIII)

3.2. Transportakten

's-Hertogenbosch

In het Oud-Rechterlijk Archief van 's-Hertogenbosch (archiefnummer 14) zitten zich veel transportakten over de periode 1650-1821. Gegevens uit deze akten zijn ingevoerd in een database die in de studiezaal te raadplegen is: 'huizenregister'. Deze database gaat over de periode 1650-1670 en circa 1695-1832. De basis is het Bosch' Protocol waarin alle transportakten van onroerend goed in stad en vrijdom van 's-Hertogenbosch zijn afgeschreven en de registers van de 60^e penning. Deze 60^e penning was een door de stad geheven overdrachtsbelasting op alle onroerende goederen. Deze belasting is tot 1809 geheven. In de database staat niet alles: raadpleeg daarom de originele akte. Het Bosch Protocol is digitaal beschikbaar. De staten van de zestigste penning moeten uit het depot worden aangevraagd. (archiefnummer 1, inventarisnummers 2512-2617) Alleen transportakten

betreffende onroerende goederen binnen de muren van de stad zijn opgenomen; akten waarin een rente of hypotheek wordt gevestigd of waarin een persoon afstand doet van zijn of haar recht van vruchtgebruik ('afgaan van de tocht') zijn niet opgenomen. De omschrijving van de aard van het object en de persoonsnamen zijn gestandaardiseerd; de namen van de straten zijn vertaald naar de thans geldende straatnamen. Houdt rekening met het volgende: vroeger telde 's-Hertogenbosch veel meer doorlopende steegjes dan nu. Deze heetten veelal "Achter..." gevolgd door de naam van het huis aan de hoofdstraat waar de steeg begon. De ingang tot het slop was veelal een poort. Bij de benaming van de straten in het register is uitgegaan van de naamgeving in 1940. Sindsdien zijn er nog meer stegen verdwenen en is de benaming in onbruik geraakt. Wanneer u een persoon zoekt die in een steeg aan bijvoorbeeld de Vughterdijk woonde en u krijgt hem niet te pakken, dan kan het lonen om te zoeken op de naam Vughterdijk. In het veld BYZ1 staat dan aangegeven 'gelegen aan een straatje' of 'gelegen aan een gangetje'. De woningen in de stegen moeten, gezien de uiterst lage verkoopwaarde, zeer slecht zijn geweest. Het waren de legendarische krotten waarvan men aan het einde van de negentiende eeuw begon te eisen dat ze opgeruimd zouden worden. De Woningwet van 1901 maakte het mogelijk deze wantoestand aan te pakken. Het huizenregister laat zien dat deze krotten al in de zeventiende eeuw bestonden. Raadpleeg voor informatie over vervallen straatnamen en oude steegjes www.bosscche-encyclopedie.nl

Beperkingen van de database: Vele huizen in 's-Hertogenbosch waren verhuurd; in de transportakten worden slechts zelden namen van huurders genoemd. Andere namen komen echter zeer vaak voor: dit zijn de "huisjesmelkers". Het is een register van transporten: aan een transport kon een verkoop, schenking of ruil voorafgaan. Wanneer onroerend goed overging op een andere eigenaar moest de akte voor de schepenen worden getransporteerd. Maar bij een erflijning ging onroerend goed zonder tussenkomst van de overheid over in andere handen. Dit betekent dat bijvoorbeeld een huis wat gedurende lange tijd in handen van dezelfde familie is gebleven niet of zelden in het register voorkomt. Na 1811 ging de verplichting om transporten te laten vastleggen over naar de notarissen. Dit betekent dat vanaf 1811 de meeste transportakten in notariële archieven te vinden zijn.

Bokhoven

In het archief van het dorpsbestuur en schepenenbank van Bokhoven 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten documenten over de verkoop, verhuur en verpachting van roerende en onroerende goederen. Raadpleeg de inventaris met indexen voor meer informatie. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Empel

In het archief van de schepenenbank van Empel, 1607-1811 (archieffnummer 16) zitten documenten over de verkoop, verhuur en verpachting van roerende en onroerende goederen in verschillende protocollen, invnrs. 13-38, 56-74, Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Engelen

In het archief van de schepenenbank van Engelen 1582-1811 (archieffnummer 17) zitten documenten over de verkoop en verpachting van roerende en onroerende goederen in verschillende protocollen, invnrs. 15-19. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het archief van de schepenbank van Rosmalen, 1580-1811 (archieffnummer 466) zitten documenten over de verkoop, verhuur en verpachting van roerende en onroerende goederen in verschillende protocollen, invnrs. 44, 45, 60-96. 130-149, 152-191, 193. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, 1672-1811, zitten documenten over de verkoop, verhuur en verpachting van roerende en onroerende goederen in verschillende protocollen, invnrs. 12, 21-34, 41-67, 70-95, 131 en 137. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. Op www.nuwelant.nl staat een beschrijving van de invnr.s 41-67. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

3.3. Boedelinventarissen

Het stadsarchief bewaard de notariële archieven van notarissen met als standplaats 's-Hertogenbosch en Rosmalen.

In het kader van het project "woon- en leefcultuur in 's-Hertogenbosch" is een overzicht gemaakt van alle inventarissen en contracedulles die zich in de notariële archieven van 's-Hertogenbosch bevinden. Deze database is in de studiezaal beschikbaar en gaat over de periode 1600-1850. De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

Een boedelinventaris is een lijst van alle goederen die zich in een woning bevonden, vaak met naam van de kamer waar iets werd aangetroffen. Ze werden opgemaakt om de eigendomsrechten van de goederen vast te leggen wanneer één van de partners overleed of een tweede huwelijk aanging.

Een contracedulle is een akte die werd opgemaakt wanneer de goederen uit een inventaris verkocht werden. Hierin staat dan ook de waarde van de diverse goederen vermeld.

Voor genealogen zijn deze stukken interessant omdat hierin, naast de namen van partners en erfgenamen, alle goederen vermeld staan. Je krijgt hierdoor een goede indruk van de welvaart van personen en de manier van leven in een bepaalde periode.

Bokhoven

In het archief van het dorpsbestuur en de schepenbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten boedelinventarissen over de periode 1587-1810, inventarisnummers 791-836. In de beschrijvingen worden de namen van de betrokken personen genoemd. Ook zit in de inventaris een index op persoonsnamen. Tot slot is er ook nog een index op microfiches in de studiezaal beschikbaar. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl Deze verwijst echter naar inventarisnummers van een verouderde inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Engelen

In het archief van de schepenbank van Engelen, 1582-1811 (archieffnummer 16) zitten boedelinventarissen in verschillende protocollen. In de studiezaal is op microfiche een index op achternaam beschikbaar. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De boedelinventarissen bestrijken de periode 1654-1791. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Empel en Meerwijk

In het archief van de schepenbank van Empel, 1607-1811 (archieffnummer 17) zitten boedelinventarissen in verschillende protocollen over de periode 1688-1810. In de studiezaal is een index op achternaam. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het archief van de schepenbank van Rosmalen, 1580-1811 (archieffnummer 466) zitten ongetwijfeld ook boedelinventarissen. In de inventaris worden ze niet genoemd.

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, 1672-1811 zitten boedelinventarissen. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

3.4. Verpondingen

's-Hertogenbosch

In de collectie schaduwarchieven zitten kopieën van archiefstukken die voor de geschiedenis van 's-Hertogenbosch belangrijk zijn, maar waarvan de originelen ergens anders zijn.

In de studiezaal zijn microfiches van twee registers met kohieren van verponding uit het archief van de Raad van State. Het eerste register (inventarisnummer 2134) gaat over de verponding vanaf 1635-1636. Deze verponding werd geheven in een aantal steden in Noord-Brabant, waaronder 's-Hertogenbosch en is een soort onroerendgoedbelasting. Belast werden huizen, erven en molens voor zover gelegen binnen de stadswallen. Pas in 1657-1658 werd deze belasting ingevoerd voor het platteland.

In de kohieren staan de naam van de eigenaar, de huurder, de geschatte huurwaarde en de aanslag in de verponding. Vaak staat er ook de naam van het huis in. De aan de hoofdstraten gelegen panden hadden vaak een naam, de kleinere huizen en eenkamerwoningen ('kameren') in de stegen en de poortjes hadden geen naam.

De taxaties geven een redelijk betrouwbare beeld van de waarde van het onroerend goed.

Het andere register (inventarisnummer 2135) bevat het kohier van verponding uit 1654. Dit was opgesteld om de volgens sommigen te hoge aanslagen aan te passen.

Zie archiefnummer 265 voor een inhoudsopgave van deze beide registers.

In het oud-archief van 's-Hertogenbosch (archiefnummer 1) zitten verschillende documenten over verpondingen. Hier volgt een kort overzicht. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. Alle documenten moeten uit het depot worden aangevraagd

4239-4308 de rekeningen over de barakken, 1743-1810.

4519-4523, de rekeningen van het lantaarngeld, 1686-1690

5290, register met staten van inkomsten en uitgaven van de Domeinen enz., 1674-1680

Empel

In het archief van het dorpsbestuur van Empel 1777-1810 (archiefnummer 9) zit in invnr. 38 een verpondingsregister over 1785 tot 1810. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Het archiefstuk moet uit het depot worden aangevraagd.

Engelen

In het archief van het dorpsbestuur van Engelen 1576-1810 (archiefnummer 10) zitten veel documenten over verpondingen: invnrs. 36-184, 723-856, 863, 866-985 en 1033. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het nog niet geïnterpreteerde archief van het dorpsbestuur van Rosmalen voor 1813 zitten verschillende verpondingsregisters. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris en de dienstdoende studiezaalmedewerkers. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

In het oud-archief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 1) zit in invnr. 9219 een legger op de verpondingen in Rosmalen uit ongeveer 1703. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. Het archiefstuk moet uit het depot worden opgevraagd.

Nuland

In het archief van het dorpsbestuur van Nuland, 1690-1813 zit een verpondingsregister over 1769 (invnr. 35) In invnr. 45 zitten documenten over personen die geen of slecht verpondingen betaalden over 1730-1777. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

3.5 Kadaster

De archieven van het kadaster zijn ingewikkeld, maar zeer waardevol. Het kadaster is een soort “burgerlijke stand” voor percelen grond. In het kadaster staat wie in de loop van de geschiedenis eigenaar is geweest van welke percelen, hoe die percelen in gebruik waren en hoeveel belasting betaald moest worden voor deze percelen. Belastingheffing is het doel van het Kadaster. In 1832 werd de voorloper van de huidige dienst van het Kadaster en Openbare Registers opgericht om een eerlijkere heffing van belasting op onroerende goederen mogelijk te maken. Maar in 1811 was al een begin gemaakt met het opmeten van percelen. Deze gegevens zijn vastgelegd in de zogenaamde ‘minuutplans’. Na 1832 zijn deze niet meer bijgewerkt: ze geven als het ware de bevroren toestand weer van de situatie in 1832. Ook de bijbehorende registers, de oorspronkelijk aanwijzende tafels (OAT’s) geven de situatie in 1832 weer. In het kadastrale stelsel is de kadastrale gemeente ingedeeld in een aantal secties, aangeduid met een letter. De secties zijn op hun beurt weer onderverdeeld in percelen, aangeduid met een cijfer. Nooit kunnen binnen één sectie twee percelen hetzelfde nummer dragen. Wanneer de grenzen van een perceel wijzigen verandert ook het nummer. Een rood streepje onder het nummer geeft aan dat het nummer is veranderd.

De inschrijvingen in de OAT’s zijn tamelijk uitvoerig. Per perceel worden vermeld: nummer, aard of bestemming, grootte, klasse, eigenaar en huurwaarde of belastbare opbrengst. Van de eigenaren worden namen, beroepen, woonplaatsen en (soms) artikelnummers van de kadastrale leggers vermeld. In deze kadastrale leggers staan de wijzigingen vermeld die zich na 1832 (de “bevroren” beginsituatie) hebben voorgedaan. In een dergelijke legger kunt u, in tegenstelling tot de OAT’s, zoeken op perceelsnummer én op achternaam. In de alfabetische index van de legger wordt u doorverwezen naar een artikelnummer in de legger en via dat artikelnummer naar een perceelsnummer. Hebt u gegevens uit een periode ruim na 1832 dan kunt u via de kadastrale legger en de verschillende toegangen op achternaam en perceelsnummer de geschiedenis van een perceel traceren en zo het perceelsnummer van 1832 vinden waarmee u dan weer in de OAT en op het minuutplan gegevens kunt opzoeken.

In de studiezaal van het BHIC is de zogenaamde ‘digilegger’ beschikbaar. Raadpleeg voor meer informatie www.bhic.nl

Veel kadastraal materiaal staat op de website www.watwaswaar.nl

Let op:

- Het kadaster registreert het eigendom (en het vruchtgebruik), niet de bewoning. Namen van huurders zult u er dus niet in aantreffen.
- Het kadaster werkt niet met adressen.
- Op kaarten zijn alleen topografische details aangegeven die van belang zijn voor het eigendom of andere rechten.

Literatuur:

F. Keverling Buisman en E. Muller, *"Kadaster-gids": gids voor de raadpleging van hypothecaire en kadastrale archieven uit de 19de en de eerste helft van de twintigste eeuw* ('s-Gravenhage 1979) Dit boek kan onder nummer ARCH0151 aangevraagd worden.

M.A.W. Gerding, *Dorpsgeschiedenis: bewoning en bewoners* (Zutphen 1983) Uit de serie cahiers voor lokale en regionale geschiedenis. Dit boek kan onder nummer Archd 0128 aangevraagd worden.

Open kaart: een informatief boekje over het kadaster en openbare registers (Apeldoorn 1975) Deze brochure kan onder nummer VGd 001 aangevraagd worden.

's-Hertogenbosch

De minuutplans en OAT's met de situatie in 1832 zijn in de studiezaal op microfiche te raadplegen. Ook zijn sommige minuutplans digitaal via de website beschikbaar..

In het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2) zitten de leggers met gegevens over de periode 1877 - 1970. De periode 1832-1877 ontbreekt. Zie voor meer informatie de inventaris. De leggers moeten uit het depot worden aangevraagd.

De Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch heeft een reconstructie gemaakt van het onroerend goed binnen de gemeenten 's-Hertogenbosch, Bokhoven, Empel en Engelen van circa 1830. Zie voor meer informatie de inventaris van het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2)

Raappleeg ook www.watwaswaar.nl

Bokhoven

Het kadaster staat in de inventaris van het archief van de voormalige gemeente Bokhoven 1813-1922 (archieffnummer 8): invnrs 384-387. Deze inventarisnummers moeten uit het depot worden aangevraagd. De kadastrale leggers zijn bijgewerkt tot 1958. De OAT uit 1832 staat op microfiche in de studiezaal. De minuutplans zijn niet bij het stadsarchief, maar bij het BHIC.

De Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch een heeft reconstructie gemaakt van het onroerend goed binnen de gemeenten 's-Hertogenbosch, Bokhoven, Empel en Engelen van circa 1830. Zie voor meer informatie de inventaris van het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2)

Raadpleeg ook www.wiewaswie.nl

Engelen

Het kadaster staat in de inventaris van het nieuw archief van de gemeente Engelen, 1821-1971 (archieffnummer 9): invnrs. 523-553. De OAT uit 1832 staat op microfiche in de studiezaal. De minuutplans zijn niet bij het stadsarchief aanwezig, maar bij het BHIC.

De Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch heeft een reconstructie gemaakt van het onroerend goed binnen de gemeenten 's-Hertogenbosch, Bokhoven, Empel en Engelen van circa 1830. Zie voor meer informatie de inventaris van het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2)

Raadpleeg ook www.wiewaswie.nl

Empel en Meerwijk

In een bijlage van de inventaris van de gemeente Empel en Meerwijk staat welke kadastrale leggers aanwezig zijn bij het stadsarchief (archieffnummer 9) Het gaat om leggers over de periode 1877-1969. De leggers over de periode 1832-1877 ontbreken. De OAT's staan op microfiche in de studiezaal. De minuutplans zijn niet bij het stadsarchief aanwezig, maar bij het BHIC.

De Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch heeft een reconstructie gemaakt van het onroerend goed binnen de gemeenten 's-Hertogenbosch, Bokhoven, Empel en Engelen van circa 1830. Zie voor meer informatie de inventaris van het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2)

Raadpleeg ook www.wiewaswie.nl

Rosmalen

Het kadaster staat in de inventaris van het archief van de gemeente Rosmalen, 1811-1932 (1939) (archieffnummer 474): invnrs. 2029-2051 Van de minuutplans zijn foto's beschikbaar. Deze moeten aangevraagd worden uit de historisch topografische atlas.

Raadpleeg ook www.wiewaswie.nl

Nuland

Het kadastrale archief van Nuland (1832-1986) is niet beschreven in een inventaris. Raadpleeg voor meer informatie de dienstdoende studiezaalmedewerker. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Raadpleeg ook www.wiewaswie.nl

4. Ambacht/werk

4.1 Ambachtsgilden

Een gilde is een privaatrechtelijke organisatie van vak- en bedrijfsgenoten. In 's-Hertogenbosch bestonden ze al in de dertiende eeuw. Het eerste gilde dat een officiële status kreeg was het gilde van de smeden. Aan het hoofd van een ambachtsgilde stonden de dekenen. Deze werden bij het gilde van de goudsmeden echter keurmeesters genoemd. Hun belangrijkste taak was namelijk de controle van de producten. De dekenen werden bijgestaan door een vertegenwoordiging van de leden van het gilde, de gezworenen. De keurmeesters waren belast met de bedrijfscontrole en met de controle van de leden.

De Bossche ambachtsgilden kenden de volgende beroepsgenoten: de leerjongens die bij een meester van het ambacht een bepaalde leertijd (al dan niet tegen betaling) moesten volbrengen. Nadat een leerknapp zijn leertijd met goed gevolg had doorlopen kon hij gezet of knecht worden. Een meester was een volwaardig lid van het gilde en moest in 's-Hertogenbosch aan een aantal voorwaarden voldoen: hij moest poorter van de stad zijn, een vakkundige bekwaamheid hebben, goed bekend staan, een meester- of intredegeld betalen, een bepaalde leeftijd bereikt hebben en in het bezit zijn van een wapenuitrusting. Deze ceremoniële wapenuitrusting moesten de meesters dragen tijdens hun deelname aan de grote stadsprocessie ter ere van Onze Lieve Vrouwe. Na 1629 werd deze laatste voorwaarde afgeschaft.

Ieder gilde had een eigen patroonheilige aan wie ook vaak altaren in de Sint Jan waren gewijd.

De archieven van de ambachtsgilden zijn slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Van een aantal gilden zijn registers bewaard gebleven waarin bijvoorbeeld de namen van leerknappen, gezellen en meesters werden bijgehouden. Raadpleeg voor meer informatie de inventarissen van de ambachts- en schuttersgilden in de studiezaal. In deze inventaris kunt u nakijken van welke gilden er registers met namen van leden bewaard zijn gebleven (archieffnummers 115-135)

N.H.L. van den Heuvel schreef een uitvoerige studie over de ambachtsgilden in 's-Hertogenbosch vóór 1629. Het boek staat in de studiezaal.

4.2 Schuttersgilden

In 's-Hertogenbosch waren verschillende schuttersgilden. De schutterijen hadden het karakter van gezelligheidsverenigingen, maar door de voortdurende mobilisatie tijdens de Opstand tegen de Spanjaarden veranderden de schutterijen meer en meer in beroepswaer machten met als hoofdtak het handhaven van de openbare orde. Het waren zuiver plaatselijke instellingen, bestuurd door de lokale regeringen. Zie voor meer informatie over de geschiedenis van de schuttersgilden de inleiding bij de inventaris en N.H.L. van den Heuvel, *De ambachtsgilden van 's-Hertogenbosch voor 1629*. Dit boek staat in de studiezaal.

Iedere schutterij had zijn eigen administratie. Voor genealogisch onderzoek zijn vooral de ledenlijsten belangrijk. In het archief van de Oude Schuts (archieffnummer 40) zitten ledenlijsten over de periode 1777-1793 (invnrs. 5-9) In het archief van de schutterij van de kolveniers (archieffnummer 41) zitten geen echte ledenlijsten. Wel zitten in invnr. 63, een register met besluiten van officieren, lijsten van de rotgezellen van de schutterij over het jaar 1721.

In het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch zitten lijsten van leden van de Jonge Schuts uit het jaar 1644 en lijsten uit de 17^e en 18^e eeuw. (invnrs. 4048 en 4049)

4.3 Lijst van sollicitanten/gemeenteambtenaren

In het Oud-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch zitten verschillende documenten over 'gemeenteambtenaren' (archieffnummer 1)

De lijst van sollicitanten is het resultaat van het openstellen van de gemeenteambten in 1798. Op deze lijst staan alle personen die in 1798 gesolliciteerd hebben naar een ambt bij de gemeente. Deze lijst is in de studiezaal. De sollicitatiebrieven zijn moeten uit het depot worden aangevraagd onder invnr. 1086.

In de inventarisnummers 5988, 6318-6328 zitten documenten over schoolmeesters en schoolhouders.

In de inventarisnummer 8578 en 8579 bevatten documenten over de aanstelling van vroedvrouwen door het stadsbestuur.

Alle inventarisnummers moeten uit het depot worden aangevraagd.

5. Schutterij/militie

5.1 Schutterij

Na de invoering van de nieuwe nationale grondwet in 1814 kregen de schutterijen in heel Nederland dezelfde organisatie: gemeenten met meer dan 2.500 inwoners kregen een actieve schutterij, kleinere gemeenten een rustende schutterij. Deze laatste zou pas actief worden na een aanval door een buitenlandse vijand. Officieren benoemd door de Kroon hadden de leiding van de schutterijen. In principe moesten alle Nederlandse mannen tussen 18 tot 51 jaar in dienst bij de schutterij. In 1827 kwam een lotingsstelsel met de mogelijkheid van plaatsvervangers.

De schutterijen hadden vaak geen goed kader en materiaal. Ook de discipline van de manschappen liet te wensen over. Met de invoering van de Landweeerwet in 1901 werden de schutterijen opgeheven. De algemene dienstplicht kwam. Vanaf 1997 hoeven dienstplichtingen echter niet meer op te komen. Nederland heeft nu een beroepsleger.

Zie voor een gedetailleerd overzicht van de schutterij de inleiding bij de rubriek "Schutterij" van de inventaris van het Nieuw Stadsarchief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 2). Daar staat ook een overzicht van andere relevante archieven.

's-Hertogenbosch

Niet alles is bewaard gebleven. Er zijn geen lotingsregisters van na 1869. De ledenadministratie is niet consequent bijgehouden. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris in de studiezaal (archieffnummer 2).

De inschrijvingsregisters 1828-1902 zitten in de inventarisnummers 39-152. De alfabetische lijsten 1828-1902 in de inventarisnummers 153-234. De lotingsregisters 1828-1869 in de inventarisnummers 235-283.

In het archief van de commandant van de dienstdoende schutterij, 1815-1907, zit een uitgebreide ledenadministratie in de inventarisnummers 101-206. Deze inventaris heeft ook een uitgebreide inleiding (archieffnummer 43).

In het archief van de krijgsraad/schuttersraad van de dienstdoende schutterij zitten documenten over het houden van financieel toezicht en het handhaven van de discipline over de periode 1815-1904. In dit archief zit ook een deel van de ledenadministratie over 1868-1904 in de inventarisnummers 1-26. Zie voor meer informatie de inventaris met bijbehorende inleiding (archieffnummer 44).

Bokhoven

In het Nieuw archief van de gemeente Bokhoven, 1827-1922, (archieffnummer 8) zitten in invnr. 338 en 342 documenten over de schutterij. Er zijn geen series registers bewaard gebleven. Misschien omdat Bokhoven te weinig inwoners telde om een administratie op te zetten of om zelfs maar een rustende schutterij in te stellen.

Empel

Zie de inventaris van de gemeente Rosmalen (archieffnummer 474).

Engelen

In de inventaris van de archieven van de gemeente Engelen, 1821-1921 (archieffnummer 11), zijn geen registers met betrekking tot de schutterij bewaard gebleven. Het is niet bekend waarom. Er is wel een rustende schutterij geweest in Engelen. In inventarisnummer 829 bevindt zich een stuk betreffende een voorstel uit 1830 tot het oprichten van een burgerlijke nachtwacht, samengesteld uit de leden van de rustende schutterij. Dit voorstel is niet aangenomen.

Rosmalen

In de inventaris van de het archief van de gemeente Rosmalen, 1811-1932 (archieffnummer 474) staat een rubriek "schutterij" met de beschrijvingen van de rustende schutterij voor Rosmalen en Empel. De staten van schuttersplichtingen over de periode 1828-1901 zitten in de inventarisnummers 1608-1679. De inschrijvingsregisters over 1829-1902 zitten in de inventarisnummers 1700-1773. De alfabetische naamlijsten over 1829-1902 zitten in de inventarisnummers 1794-1867. De lotingsregisters over de periode 1830-1902 zitten in de inventarisnummers 1868-1950. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris.

Nuland

In de archieven van Nuland zijn geen documenten over de schutterij en of de militie bewaard gebleven. Onbekend is of Nuland een schutterij heeft gehad zoals die er wel was in de andere onderdelen van 's-Hertogenbosch.

5.2 Militie

Bij de huwelijksbijlagen zitten zogenaamde "uittreksels uit de militieregisters". Iedere volwassen man moest bewijzen dat hij de dienstplicht bij de militie had vervuld.

De militieregisters bestaan sinds de instelling van een Nationale Militie in 1814. Deze militie was er naast het beroepsleger en de schutterijen. In beginsel zaten er vrijwilligers in de militie in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar, aangevuld door lotelingen, ongehuwde mannen.

Ieder gemeentebestuur maakte jaarlijks een lijst aan van mannen die in aanmerking kwamen voor het zogenaamde "inschrijvingsregister". Van deze registers werden alfabetische naamlijsten gemaakt. Daarna werden loten gemaakt. Iedere ingeschrevene trok een lot. Na deze loting werden twee identieke lotingsregisters aangelegd op volgorde van het lotnummer. Eén lotingsregister werd opgestuurd naar de gemeente, het andere werd bewaard bij de gouverneur van de provincie. Zodra bekend was hoeveel mannen opgeroepen moesten worden keek men in lotingsregisters en zorgde de gemeente ervoor dat voldoende mannen opgeroepen en daarna ingelijfd konden worden.

Vrijstelling was mogelijk. Bovendien konden tegen betaling vervangers, de zogenaamde "remplaçanten" worden ingehuurd of kon er geruild worden met mannen die een zeer hoog lotingsnummer hadden getrokken en op grond van dit hoge nummer zeer waarschijnlijk niet opgeroepen zouden worden. Het systeem van plaatsvervangers werd in 1898 met de invoering van de persoonlijke dienstplicht opgeheven. Het lotingssysteem werd in pas in 1938 afgeschaft.

Wat staat in de registers?

In de registers staan: voornaam, achternaam, namen van de ouders of voogden, geboortedatum en -plaats, beroep, lichaamslengte, redenen van eventuele vrijstelling, naam van eventuele plaatsvervanger en datum van inlijving en bij welk korps. Niet in ieder soort register staat dezelfde informatie.

's-Hertogenbosch

In het Nieuw-Stadsarchief van 's-Hertogenbosch zit de rubriek 'militaire zaken'. De inschrijvingsregisters 1816-1922 zitten in de invnrs. 8-113. De alfabetische lijsten van ingeschrevenen 1817-1919 zitten in de invnrs. 129-194. De lotingsregisters 1863-1929 zitten in invnrs. 195-255. Zie voor meer informatie de inventaris (archieffnummer 2)

De militieregisters 1817-1929 staan op www.militieregisters.nl Er kan op verschillende manieren gratis gezocht worden. Voor het bekijken van de scans moet betaald worden.

Bokhoven

In het archief van de gemeente Bokhoven, 1827-1922 zitten in de invnrs. 339 en 340 documenten over de inschrijving, keuring, loting en verlof van dienstplichtigen (archieffnummer 8)

Kijk ook in de inventaris van de gemeente Engelen voor gegevens over mannen in Bokhoven woonachtig, maar ingeschreven in registers van de gemeente Engelen (archieffnummer 11) De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

Empel

Zie voor gegevens over inwoners van Empel de inventarissen van Engelen (archieffnummer 11) en Rosmalen (archieffnummer 466) De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

Engelen

In het archief van de gemeente Engelen 1821-1921 zitten in de rubriek "militaire zaken" de inschrijvingsregisters 1838-1921 in de invnrs. 1050-1132.

De alfabetische naamlijsten 1849-1861 zitten in de inventarisnummers 1133-1145. De lotingsregisters en uittreksels uit de lotingsregisters 1862-1920 (met hiaten) zitten in de inventarisnummers 1146-1158. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris (archieffnummer 11) De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het archief van de gemeente Rosmalen, 1811-1932 zitten in de invnrs. 1422-1491 de inschrijvingsregisters 1818-1935. De registers over de inwoners van Empel gaan over 1818-1837. De alfabetische naamlijsten 1818-1882 (1818-1875 voor Empel) zitten in de invnrs. 1497-1561. De lotingsregisters voor Rosmalen en Nuland 1863-1883 zitten in de invnrs. 1568-1588. Zie voor meer informatie de inventaris (archieffnummer 474) 1817-1935

De militieregisters 1817-1935 staan op www.militieregisters.nl Er kan op verschillende manieren gratis gezocht worden. Voor het bekijken van de scans moet betaald worden.

Nuland

Raadpleeg voor de militieregisters van inwoners van Nuland de inventaris van het archief van Rosmalen (archieffnummer 474)

6 Armen- en ziekenzorg

6.1 Algemeen

In 's-Hertogenbosch waren verschillende instanties voor armenzorg. De belangrijkste waren de Tafel van de Heilige Geest (Geefhuis) en de armenfondsen van de Negen Blokken. Bovendien werden in de loop van de eeuwen ook nog 37 mannen- en vrouwengasthuizen opgericht. Al deze instellingen waren zelfstandig. De zorg voor de zogenaamde 'huiszittende armen' was in handen van de Tafel van de Heilige Geest en de Negen Blokken. Met huiszittende armen worden de inwoners van de stad bedoeld die, in tegenstelling tot bedelaars, niet bedelden en in stilte armoede leden. De Tafel van de Heilige Geest was in het begin van de 13^e eeuw ontstaan in kerkelijk verband. De Negen Blokken vertegenwoordigden een in het begin op natuurlijke wijze gegroeide organisatie op basis van de indeling van de stad in wijken of blokken. Behalve de armenzorg waren de door de inwoners gekozen blokmeesters ook verantwoordelijk voor de zorg voor de brandblusmiddelen en het innen van de stedelijke belastingen. Tot aan de Franse tijd bemoeide de overheid zich bijna niet met de armenzorg. In de loop van 1811 veranderde veel. De fondsen van de mannen- en vrouwengasthuizen, het GrootGasthuis, het Zinnelooshuis (de Reinier van Arkel), de Tafel van de Heilige Geest en de Blokken kwamen onder een aparte commissie. Na enige tijd noemde dit centrale bestuur zich 'College van Regenten over de Godshuizen en de Algemeene Arme'. De Tafel van de Heilige Geest en de Blokken werden het Bedelingsfonds. Ook de hervormde kerk, vooral de diaconie, hield zich bezig met zorg voor armen.

6.2 Negen blokken

In de inventarissen van de Negen Blokken is veel informatie te vinden over vooral het beheer van de goederen van de Blokken. Over de armenzorg is minder bewaard gebleven. Raadpleeg voor meer informatie de inventarissen (archieffnummers 299-304) De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.3 Diaconie van de Hervormde kerk

In het archief zitten veel informatie over bedeeden over de periode 1790-1938: invnrs. 87, 211-233 en 439-450. Er zijn geen indices. Raadpleeg voor meer informatie de inventaris (archieffnummer 91) De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.4 Signalementen bedeeden en uittreksels gezinskaarten bedeeden Godshuizen

In de archieven van de Godshuizen zit veel informatie over bedeeden (archieffnummer 309)

Gezinskaarten van bedeeden 1854-circa 1920. De index is alfabetisch op achternaam en staat op microfiches in de studiezaal. Zie de korte toelichting op het eerste microfiche. De gezinskaarten zelf moeten uit het depot worden aangevraagd. Ze zitten in de invnrs. 643-646 van de zogenaamde Groene Reeks, het negentiende eeuwse archief van de Godshuizen (archieffnummer 309) Op de gezinskaart staat: naam, geboorteplaats; het adres in 's-Hertogenbosch; de gezinsgrootte; sinds wanneer iemand bedeling kreeg; hoelang de ondersteuning werd gegeven; hoeveel geld men per week kreeg; buitengewone bedelingen en eventuele opmerkingen. Interessant kunnen zijn waarom de bedeling werd stopgezet; bijvoorbeeld door overlijden of bij opname in een gasthuis of gesticht. Het huisgezin wordt ook uitgebreid beschreven met namen en voornamen van de leden van het gezin; de geboorteplaatsen; de dag, maand en jaar van geboorte; godsdienst; beroep; bij wie werkzaam en de wekelijkse verdiensten. Van de man en vrouw worden in veel gevallen ook de namen van de ouders en de datum en plaats van huwelijk vermeld.

'Signalementen van bedeeden' 1839-1854 (1875). Het woord 'signalement' is misleidend. Het zijn namelijk inlichtingenformulieren waarvan het gedeelte met de uiterlijke kenmerken (het signalement) niet is ingevuld. Wel staat er: naam en voornaam van degene voor wie bedeling wordt aangevraagd; geboorteplaats; dag en jaar van geboorte; waar en in welke kerk gedoopt; godsdienst; beroep; gehuwd en zo ja, met wie; waar en wanneer getrouwd; voor welke gemeente de desbetreffende persoon voor de conscriptie of nationale militie heeft geloot en wanneer; de verblijfplaats(en) van de afgelopen vier jaren; bij wie daar eventueel is gewerkt; welk beroep is uitgeoefend; hoe lang men waar heeft verbleven en waar men heeft gewoond; voor eventuele vroegere verblijfplaatsen dezelfde gegevens; namen en voornamen van de ouders; de laatste of tegenwoordige woonplaats van de ouders en papieren van welke de desbetreffende persoon houder is waardoor eventueel achterhaald kan worden welke plaats voor de bedeling verantwoordelijk is. Bij dit formulier zit een verzoek van het college van regenten over de godshuizen aan Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch om voor de desbetreffende persoon onderstand te betalen. Hierop staat ook een beknopte reden waarom onderstand gegeven moet worden of opname in een gasthuis gerechtvaardigd is, bijvoorbeeld ziekte met medicijnen, ouderdom, gebrek. Deze signalementen hebben een alfabetische index op microfiche in de studiezaal. De originele documenten moeten uit het depot worden aangevraagd door het invullen van het jaar en "in/uit".

Literatuur: Th. A. Wouters, *Van bedeling naar verheffing. Evolutie in de houding tegenover de behoeftige mens te 's-Hertogenbosch, 1854-1912* (Tilburg 1968) Beschikbaar in de studiezaal.

6.5 Engelen

In de dorpsarchieven van de gemeente Engelen zitten over de periode 1661-1920 documenten over de armenzorg (archieffnummer 10 en 11) Er is geen index. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd. Het gaat om de inventarisnummers 1225-1438 voor de periode 1661-1810 (archieffnummer 10) en de nummers 907-911 uit het archief over de periode 1821-1921 (archieffnummer 11)

6.6 Rosmalen

In het archief van de gemeente Rosmalen, 1811-1932 (archieffnummer 474) zitten in het hoofdstuk maatschappelijke zorg onder andere informatie over de armenzorg: invnrs 1253-1261. Er is geen index. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.7. Nuland

In het archief van het dorpsbestuur van Nuland, 1690-1813 zitten verschillende documenten over onvermogenen: invnrs. 21, 25-27, 37-42. Er is geen index aanwezig. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.7 Leprosie Ter Bank bij Leuven

Het Algemeen Rijksarchief in Brussel heeft een fonds Kerkelijke Archieven van Brabant. In de invnrs.14557-14580 zitten archiefstukken van de leprozie van Ter Bank bij Leuven. Deze archiefstukken zijn op microfiche in de studiezaal (archieffnummer 265)

De leprozie van Ter Bank is omstreeks 1203 gesticht door hertog Hendrik I van Brabant en had het privilege om alle (veronderstelde) lepralijders in Brabant te bezoeken en besmet dan wel onbesmet te verklaren. Een beperkt aantal besmet verklaarde personen kreeg verpleging in de leprozie. Een soortgelijke rol had Haarlem, waar ook mensen vanuit de rest van Nederland heen werden gestuurd.

6.8 Weeshuizen

's-Hertogenbosch

In 's-Hertogenbosch waren twee weeshuizen: het Gereformeerd Burgerweeshuis en het Rooms-Katholieke weeshuis.

Het Gereformeerd Burgerweeshuis (archieffnummer 212) ontstaat uit een fundatie van de priester meester Frans van Uden. Deze had in zijn testament van 27 januari 1563 een huis in de Waterstraat tot weeshuis bestemd. Dit huis was echter niet beschikbaar. De Cellebroeders, of Alexianen, hadden zich in 1420 in de stad gevestigd en verzorgden pestlijders. Zij namen de weeskinderen bij zich in huis aan de Parade. In het weeshuis mochten alleen wezen worden opgenomen die ouder dan vijf jaar waren en van wie de ouders minstens tien jaar poorter van de stad waren geweest. Het weeshuis werd bestuurd door vier weesmeesters, gekozen door de dekenen van de ambachtsgilden en de andere leden van het bestuur van de stad. Na 1629 werd de naam van de weesmeesters veranderd in regenten. De weeskinderen moesten van protestantse huize zijn en werden ook voortaan Hervormd opgevoed. In 1811 kwamen de verschillende instellingen van weldadigheid in 's-Hertogenbosch samen onder het beheer van de Commissie tot de Godshuizen. Per 1 januari 1815 werd deze samenvoeging weer ongedaan gemaakt en werd het weeshuis bestuurd door een college van regenten. In de loop van de twintigste eeuw verminderde het aantal wezen zoveel dat per 1 mei 1934 het gebouw werd gesloten en de kinderen in gezinnen werden ondergebracht. De inv.nrs. 540-558 bevatten over circa 1599- circa 1930, lijsten met namen van de weeskinderen, soms met aantekening van binnenkomst en vertrek en van de ingebrachte en later als uitzet meegegeven goederen en geld. In de rekeningen van het weeshuis komen vanaf 1767 ook namen van weeskinderen voor (invnrs. 609-854) Het weeshuis had het monopolie op de levering van doodskisten. In het zogenaamde "kisteboek" staat een overzicht van alle Bossche overledenen over 1782-1811. Bij velen is de woonplaats, de ouderdom en de doodsoorzaak vermeld. Een deel van dit "kisteboek" staat op microfiche in de studiezaal. Een index staat op www.stadsarchief.nl In de notulen van het college van regenten staat ook informatie over afzonderlijke personen: invnrs. 491-507. Hiervan is geen index. Het rooms katholiek weeshuis (archieffnummer 88) zat in het "Hof van Zevenbergen" aan de Keizerstraat. Omdat vanaf 1629 de weeskinderen in het bestaande Burgerweeshuis gereformeerd werden opgevoed weigerden Katholieken hun weeskinderen naar dit weeshuis te sturen. De arme families konden de weeskinderen niet opvoeden. In de tweede helft van de achttiende eeuw was de situatie voor deze weeskinderen slecht. Op 12 februari 1783 werd officieel het rooms katholieke weeshuis geopend. Vijftien gegoede en eerbare mannen onder toezicht van het stadsbestuur bestuurden het weeshuis. In het weeshuis kwamen alleen kinderen uit wettige huwelijken, geboren in 's-Hertogenbosch en van wie de ouders rooms katholiek waren. In de inv.nrs. 79-zitten lijsten van ingekomen en overleden of uitgegane wezen, 1784-1948. In de rekeningen staan ook jaarlijks lijsten van wezen: inv.nrs. 187-363. De weeskinderendossiers in de inv.nrs. 90 en 91 zijn in de bijlagen bij de inventaris staan alfabetische lijsten van weeskinderen waarvan dossiers over 1790-1949 bewaard zijn gebleven: invnrs. 90 en 91.. De dossiers afgesloten na 1900 zijn niet openbaar. De notulen van het dagelijks bestuur 1815-1851 zitten in de inv.nrs. 45-55. In de notulen staan ook opmerkingen over afzonderlijke personen vermeld. Er is geen index.

Engelen

In het archief van de schepenbank van Engelen, 1582-1811 (archieffnummer 17) zit informatie over wezen over 1658-1809. De stukken zijn via een index op persoonsnamen nader toegankelijk gemaakt. Deze index staat op microfiches in de studiezaal. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De stukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.9 Momboirboeken/weeskinderen/voogdij

's-Hertogenbosch

In het Oud-Rechterlijk Archief (archieffnummer 14) zitten de 'momboir-boeken'. Dit zijn ingebonden akten met betrekking tot het aanstellen van 'momboiren' (voogden) over minderjarige kinderen waarvan één of beide ouders is overleden. De schepenen van de stad mochten deze momboiren aanstellen. Ook gaven de schepenen toestemming om een erfdeling aan te gaan of om goederen te kopen, verkopen of te aanvaarden.

Deze momboirboeken gaan over 12 december 1554 – 8 november 1808: invnrs. 1922-1927.

In de studiezaal is een index op microfiches. Deze toegang bevat niet alleen indices op bijvoorbeeld momboirs, ouders en onmondige kinderen, maar ook korte regesten van de in de boeken voorkomende akten. Deze index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De boeken zelf moeten uit het depot worden aangevraagd.

In het Oud-Rechterlijk Archief (archieffnummer 14) zitten ook nog andere archiefstukken over wezen en het beschikken over de goederen van deze 'onmondige kinderen': 'Curateelboek', later 'Authorisatien' en daarna 'Procuratien' genoemd. Dit protocol loopt van 4 december 1613 – augustus 1811. Het zijn 29 delen: invnrs.1928-1956. Zie voor meer informatie de inventaris. Er is geen index beschikbaar. De boeken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Bokhoven

In het dorpsbestuur en de schepenbank van de vrije heerlijkheid Bokhoven, 1587-1811 (archieffnummer 18) zitten verschillende archiefstukken die te maken hebben met het aanstellen van personen tot curator of voogd over minderjarige kinderen, verzoekschriften, beschikkingen en overeenkomsten, rekeningen en verantwoordingen, testamenten en codicillen en erfrechtzaken. Deze stukken staan beschreven in de inventarisnummers 552-790 en gaan over de periode 1748-1810. In de beschrijvingen zijn de namen van de betrokken personen vermeld. Bovendien is in de inventaris een index op persoonsnaam opgenomen. In de studiezaal staat een index op microfiches. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl Deze index verwijst naar verouderde inventarisnummers. In de inventaris staat een concordans naar de huidige inventarisnummers. De stukken moeten uit het depot worden aangevraagd. Zie voor meer informatie en de beschrijvingen de inventaris.

In hetzelfde archief zitten ook stukken over het onder curatele stellen van personen over het jaar 1804. In de beschrijvingen van de inventarisnummers zijn de namen van de betrokkenen vermeld. In de inventaris staat een index op persoonsnaam. In de studiezaal staat een index op microfiches. Deze index verwijst naar verouderde inventarisnummers. In de inventaris staat een concordans naar de huidige inventarisnummers. De index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Engelen

In het archief van de schepenbank van Engelen, 1582-1811 (archieffnummer 17) zitten twee wees- en boedelrekeningen over de periode 1648-1803: invnrs. 11-12. In de studiezaal staat een index op microfiches. Deze index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De rekeningen zelf moeten uit het depot aangevraagd worden.

Empel

In het archief van de schepenbank van Empel, 1607-1811 (archieffnummer 16) zitten in verschillende protocollen gegevens over de voogdij. Deze informatie gaat over de periode 1607-1810. In de studiezaal staat een index op microfiches. Deze index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

In hetzelfde archief zitten ook documenten over het onder curatele stellen van personen over het jaar 1808. In de beschrijvingen van de inventarisnummers zijn de namen van de betrokkenen vermeld. In de studiezaal staat een index op microfiches. Deze index staat ook op www.bossche-encyclopedie.nl. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

Rosmalen

In het Oud-Rechterlijk Archief (archieffnummer 466) zitten in de inventarisnummer 195-210 momboirsrekeningen over de periode 1657-1789. Er is geen index. In inventarisnummer 211 zitten bijlagen van de momboirsrekeningen. Deze gaan over de jaren 1714, 1723, 1723-1729 en 1726. De documenten moeten uit het depot worden aangevraagd.

Nuland

In het archief van de schepenbank van Nuland, zitten in verschillende inventarisnummers documenten over voogden: invnrs. 68, 69, 108-122, 127 en 138. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie. Op www.nuwelant.nl staat informatie uit de invnrs. 108-118. De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd.

6.10 Patiëntenregisters

In 's-Hertogenbosch zijn verschillende ziekenhuizen (geweest) Van de bekendste ziekenhuizen, Reinier van Arkel en het Groot Ziekengasthuis (GZG) zijn patiëntengegevens bewaard gebleven. De patiëntenregisters zijn openbaar.

In de inventaris van de burgerlijke stand en van het bevolkingsregister zitten ook aparte registers van de inwoners en het personeel van de zogenaamde gestichten. Dit zijn niet alleen de ziekenhuizen en de psychiatrische inrichtingen, maar ook kloosters, weeshuizen en kostscholen. Deze registers staan op microfiches in de studiezaal. Raadpleeg de inventaris voor meer informatie (archieffnummer 24)

Er is ook een speciaal overzicht van patiëntengegevens (archieffnummer 309).

Registers van inwoners van het Groot Ziekengasthuis (GZG)

Het GZG, vroeger 'gasthuis' genoemd, wordt voor het eerst in 1274 vermeld. In het begin bedoeld voor de arme bewoners van de stad die zorg nodig hadden. Het gasthuis zat in de Hlnthamerstraat. De zorg leek op de huidige bejaardenzorg en ziekenzorg. Vanaf 1900 wordt het gasthuis een algemeen ziekenhuis voor iedereen.

In de patiëntenregisters staat de volgende gegevens: wie verbleef er, wanneer werd iemand opgenomen, wanneer overleed iemand, wanneer werd iemand ontslagen. Ze bevatten ook per jaar een maandstatistiek van ingekomen, ontslagen en overleden patiënten, aantallen verpleegdagen per jaar van burgers en militairen en aantallen verpleegde burgers en militairen per jaar. Deze registers zijn bewaard gebleven vanaf circa 1770. Let op: het gaat om een financiële administratie. Echt medische gegevens staan er daarom niet in. Voor 1770 werden ook namen van patiënten geregistreerd, maar deze zijn niet bewaard gebleven.

Raadpleeg voor de registers die in de DTB-collectie zitten het overzicht van deze collectie. Voor de andere registers kijkt u in de inventaris van het GZG (archieffnummers 393 en 309) Hierna staat een beknopt overzicht van de belangrijkste inventarisnummers.

Burgers

Registers met patiëntengegevens vóór 1758 zijn er niet meer. De registers over de periode 1778-1811 hebben inventarisnummers 514 en 515 (archieffnummer 393). Ze staan op microfiches in de studiezaal. De andere registers over de periode 1758-1811 zitten in de collectie Doop- Trouw- en Begraafboeken: inventarisnummers 603-606. Deze staan in fotokopie in de studiezaal.

De registers over de periode 1811-1902 zitten in de zogenaamde "groene reeks" van de archieven van de Godshuizen (archieffnummer 309): invnr. 331-355. Ook deze registers staan op microfiche in de studiezaal (behalve de registers 351 en 355. Dit zijn zogenaamde 'controle-registers') Wat staat er in de registers: voor- en achternaam, leeftijd bij opname, adres, datum van opname, datum van ontslag of overlijden, aantal verpleegdagen en opmerkingen over de opgenomen patiënten.

De registers uit de twintigste eeuw staan in het overzicht van "het Archief GZG 20^e eeuw" (archieffnummer 309):

13-16	opnames tussen 1905 en 1920
27-37	opnames tussen 1920 en 1930
79	overleden patiënten tussen 1900 en 1928
197-218	opnames tussen 1930-1948

De inventarisnummers 69-72 zijn klappers op de opnameregisters over de periode 1905-1920.

Militairen

Voor militaire patiënten waren er aparte registers. Het gaat om militairen die in het garnizoen waren gelegerd, niet om gepensioneerde soldaten of soldaten op doortocht. Registers van militaire patiënten zijn er over 1675-1787: invnrs. 528-541 (archieffnummer 393) Let op: niet van alle jaren dat er in 's-Hertogenbosch een garnizoen was zijn er registers bewaard gebleven. De soldaten zijn per regiment ingeschreven.

De registers over de periode 1819-1820, 1835-1837 en 1843-1885 hebben invnrs. 362-383 (archieffnummer 309, de zogenaamde "groene reeks". Voor overleden militairen uit de periode 1814-1901 zijn er aparte registers: invnrs. 388 en 389. Deze registers moeten uit het depot worden aangevraagd.

In het bestand "Archief GZG 20^e eeuw" (archieffnummer 309) zit een aantal registers met informatie over Duitse soldaten van de Wehrmacht en de SS en over gijzelaars. Het GZG was namelijk vanaf augustus 1940 een Duits Kriegslazareth.

Registers van patiënten van het Protestants Ziekenhuis Willem Alexander

Het Protestants Ziekenhuis is in 1914 opgericht. Tot ongeveer 1960 werden er vrijwel alleen protestanten verpleegd, niet alleen uit 's-Hertogenbosch, maar ook uit de regio zoals Sprang-Capelle, de Bommelerwaard en het Land van Heusden en Altena. In 1990 fuseerde het Willem-Alexander met het GZG tot het Bosch' Medicentrum.

In het archief van dit ziekenhuis hebben de patiëntenregister de inventarisnummers 481-491 en 503-528. De inventarisnummers 529-565 zijn geen patiëntenregisters, maar andere archiefstukken die gaan over de verpleging van patiënten. Het gaat bijvoorbeeld om registers van behandeling van afzonderlijke specialisten. Ook hierin staat informatie over individuele patiënten.

De archiefstukken moeten uit het depot worden aangevraagd (archieffnummers 435-436)

Registers van patiënten van de psychiatrische inrichting Reinier van Arkel

De Reinier van Arkel is één van de oudste verpleeginrichtingen van Nederland, gesticht in 1442. Het zit nog altijd in de Bossche binnenstad. In 1991 fuseerde de Reinier van Arkel met het psychiatrisch gesticht Voorburg (sinds 1885 gevestigd op het gelijknamige landgoed in Vught)

Vanaf ongeveer 1580 zijn namen bekend van mensen die in de Reinier van Arkel verpleegd werden. Er waren als het ware twee categorieën: patiënten die betaalden en patiënten, meestal Bosschenaren omdat die voorrang kregen, die gratis werden opgenomen. De namen van deze laatste groep zijn tot ongeveer 1800 niet goed geregistreerd. In de inventarisnummers 738-750 in de inventaris (archieffnummer 305) zitten zogenaamde leggers van inkomsten met achterin informatie over betalende patiënten, 1559-1759. Registers van patiënten over de jaren 1760-1837 zitten in de inventarisnummers 755-758.

In de Krankzinnigenwet uit 1842 stond dat registers van verpleegden bijgehouden moesten worden. De inspectie controleerde ze jaarlijks. Deze registers heten 'stamboeken'. Wat staat er in?

Voornamen, achternaam, geboortedatum, geboorteplaats, datum van opname, datum van ontslag, overplaatsing of overlijden en de data waarop door de rechterlijke autoriteiten een machtiging tot gedwongen opname werd afgegeven of verlengd.

De stamboeken over de jaren 1837-1971 staan nog niet in een inventaris, maar hebben wel een voorlopig nummer. Op www.stadsarchief.nl staat een index van de registers tussen 1811-1934. Alle genoemde boeken moeten uit het depot worden aangevraagd.

In het Oud-Rechterlijk Archief van 's-Hertogenbosch (archieffnummer 14) zitten de zogenaamde machtigingen tot gedwongen opname van personen over de periode 1733-1810. De schepenen van de stad en andere rechtbanken konden deze machtigingen afgeven om personen gedwongen te laten opnemen in een 'dohuis' (vooral de Reinier van Arkel), verbeterhuis, strafinrichting, klooster of ergens

anders, of met als doel het verschepen van ongewenste personen naar Oost- of West-Indië. Deze machtigingen staan geschreven in registers. In de studiezaal is een uitdraai van een digitale toegang op deze machtigingen. Raadpleeg de instructie voor meer informatie. De registers zelf moeten uit het depot worden aangevraagd.

Registers van patiënten van de psychiatrische inrichting Voorburg te Vught.

Het stadsarchief bewaard de stamboeken over de periode 1885-1935. Ze zitten in het archief van het College van regenten over de Godshuizen en den algemeenen armen te 's-Hertogenbosch (het bestuur van de Godshuizen), onderdeel Psychiatrisch Ziekenhuis Voorburg te Vught (archieffnummer 309). Inventarisnummer 104 en een subnummer. Op www.stadsarchief.nl staat een index. De boeken zelf moeten uit het depot worden aangevraagd.

In het bevolkingsregister van 's-Hertogenbosch zitten ook gestichtsregisters. Deze registers gaan over de periode 1860-1949. Ze staan op microfiches in de studiezaal. Kijk voor meer informatie in de inventaris (archieffnummer 14)

Psychiatrische inrichting Coudewater te Rosmalen (1870-1999)

Coudewater was een particuliere en commercieel gevoerde instelling voor krankzinnigenzorg. In een tijd van sterke verzuiling functioneerde Coudewater op neutrale grondslag. Er verbleven voornamelijk patiënten van buiten de Bossche regio, in het begin zowel mannen als vrouwen, later alleen vrouwen. Op het hoogtepunt van haar bestaan verbleven er enige honderden personen, deels permanent, maar vaak tijdelijk. Er was plaats voor armen (betaald door de armenzorg) en voor rijken (op eigen kosten in zogenaamde 'eerste klas-kamers')

De gezamenlijke leden van de vereniging Coudewater vormden een aandeelhoudersvergadering, bestaande uit enkele aan elkaar verwante of verwant geraakte families van zowel binnen als buiten 's-Hertogenbosch. Deze aandeelhoudersvergadering koos een dagelijks bestuur. In doos 305 zitten presentielijsten. De Commissie Historie Coudewater heeft een overzicht van alle leden met bijbehorende informatie opgesteld, zie de dozen 48-50 (archieffnummer 627)

Het dagelijks bestuur bemoeide zich in het begin ook met de dagelijkse leiding van het gesticht. Maar door professionalisering en bureaucratisering kwamen er beroepsmanagers. Deze vormden de directie. Behalve de zakelijke gegevens is ook meer persoonlijke informatie bewaard gebleven, bijvoorbeeld over jubilea en afscheid. Doktoren en ander (para-) medisch personeel vormden vanaf de jaren de staf (zie hiervoor doos 60-68). Daarvoor bestond het verplegend personeel bijna uitsluitend uit broeders en zusters. In doos 143 zit documentatie over dit personeel, met namen van broeders en zusters.

In de dozen 135-140 zitten personeelsoverzichten, ook van het ondersteunend (technisch) lekenpersoneel.

Een echte en volledige patiëntenadministratie is er niet bij het stadsarchief. Het medisch archief van Coudewater is niet bij het stadsarchief. In de collectie Coudewater zit wel informatie over patiënten. Vooral voor de oudere periode zit deze bij de financiële inkomsten. De Commissie Historie Coudewater maakte een beperkt overzicht met vooral gegevens vanaf ongeveer 1970.

In doos 214 bevinden zich informatie over tandartsbehandelingen (1936-1967) en röntgenfoto's (1970-1979)

Vaste bewoners werden begraven op het eigen kerkhof. In doos 297 zit een naamlijst van overledenen over de periode 1937-1957. In doos 298 zitten grafregisters (1931-1994)

Door de ongelukkige ordening zit veel oudere informatie over patiënten (en personeel) van voor 1965 in de zogenaamde historische bestanden. Deze zitten in doos 1-21 op datum opgeborgen. Kijk ook eens in de financiële jaarverslagen (1888-1906) in de dozen 247-260.